

Praefatio in
Censuras.

AM MINVS vereri debeo, ne quis potius gloriae captandae cupiditate me putet adductum, vt homini impudenti & rerum omnium imperito, suos patefaciam errores, quam ad id vera, rectaq; duci ratione. Quod si liberius in hominem petulantem adeo importune lacepsitus inueherer, quis probus non id mihi iure concedat? In Amathum, inquam, qui suis iniquissimis calumnijs, non modo honestissimos labores nostros opprimere nititur, sed &, quantum in ipso est, sua imperitia, & impudentissima confidentia rem medicam obscurare conatur uniuersam. Nec sane aliud sibi quis de eo persuadere potest, qui aliorum scripta a quam plurimis comprobata, satisq; communita, sua temeritate incepsit, & violare molitur. Hoc si impune, & tacite sit improbis permittendum, vt suo tantum iudicio audacter reprehendant, ac contaminent omnia, quod nam omnium praestantissimarum facultatum cultus deueniet? Quis posthac istorum se obiecit ingratitude? Verum ut & ipsum, si qua adhuc in eo viget ratio, poeniteat istius calumniandi insanissimae licentiae, & non solum ex alijs, verum ex se ipso suam cognoscat omnium rerum inscitiam; infringenda est haec nimis arrogans, & effrenis audacia. Non arbitrabar quemquam tam perfrictae frontis esse posse, qui ibi tam seuera in alios censoria utatur uirga, vbi ipse tot vbiq; scateat erratis. Molestum, friuolumq; penes credidisset grauioribus impeditis negotijs, vt cum huiusce hominis disceptarem ineptijs, nisi ipsum in me tam petulanter insultare a pluribus audiuissem. Nunc autem eadem molestia, qua istius impetum, & uanam incursionem a me prohibui, ne quis istius seueri censoris impellatur iudicio, vt statim approbet, quae ab isto viderit proferri: Audiatur bonus, & egregius vir, quantum tutius fortasse fuerat honeste tacere, quam eo pacto contra caeteros insanere oblatrare. Atqui hac in re ea neuitquam utar vanitate, qua ille contra nos; & ne hominem potius persequi, quam veritatis studiosi videamur, nihil nobis erit negotij cum Amatho. Etenim eius errata sic in lucem producam, vt si uel ipse met aliquid habeat, quo ijs, quae a nobis afferuntur contradicere valeat, doctorum iudicio longe libentius acquiescam, quam vt aliqua pertinacia reliquorum studia retardem. Idem qui hoc promitto, hoc quod est aequissimum, si non ab Amatho, quem rediturum vix ad mentem spero, saltem ab erudito lectore id peto, ac postulo, ne qua mora, ne quod impedimentum rerum, & medicinae fiat candidatis, vt tum demum de utroque nostrum suam ferat sententiam, vbi nostras rationes diligenter expenderit, ac pensarit. Amathus non nisi quadam praecipiti dementia nostros inuasit labores, conuulsit, distraxit, nullam huiusce facti afferens rationem, nisi quod suae authoritari, hoc est stultissimae libidini, tantum putauerit ubique concessum. Ego sane, quae in isto reprehendo, nisi apertissimis, & ipsa luce clarioribus argumentis inductus videar, cupio me eiusdem argui temeritatis, stultitiae, ignorantiae, quam de se prodidit ille. Atque sicut candidus lector, qui haec in manus sumpserit, facile discernet, ita fore arbitror, vt minime eum poeniteat eius lectionis, ubi non tantum istius teterrimos lapsus, sed & non sine nostro labore, rerum plurimarum cernit explanatas naturas. Ideoq; haec, quod maiori cum facilitate, & emolumento distinctius ab omnibus legerentur, in certa haec digestissimus capita, ac iam tandem alijs innumeris silentio inuolutis, ad ea, quae sunt praecipua, in quibus ille turpissimè offendit, veniamus.

A C O R V M.

De Acoro Cē
sura j.

Galangae Cy
peri folia.

DE ACORO suum ipsius, quod olim tenuit, reprehendit iudicium, sed quantum praestiterat a priori non discedere sententia, ipse videat, qui vegetiorem Galangam nihil ab Acoro discrepare putat, cuius error multis patet rationibus, & indicijs. Nimirum quod neutrum Galangae genus folia proferat Iridis (vt qui uiderunt testantur) sed Cyperi, quo fit (Lusitano etiam ita testante) ut non defint, qui Galangam ipsam Cyperum Babylonicum vocent. Tum quod vegetioris Galangae radix cum Iride nihil habeat cognationis, nec illius faciem vlla ex parte referat; adde quod radix haec rufescat potius, quam subalbescat. Praeterea Galanga nusquam reperta est, quae gustu fuerit subamaro, ut de Acoro fatetur Galenus, sed tantum acri. Quocirca non immerito Serapioni, qui inter Arabas in enarranda simplicium medicamentorum historia primas tenet, aliud est Galanga, aliud uero Acorum. Ob eandem quoque causam inter graecos Actuarius, & Nicolaus Myrepticus in paranda Aurea Alexandri antidoto, & Acorum & Galangam imponunt, tanquam medicamenta inter se diuersa. Quibus luce clarius quis intueri poterit, Galangam, & Acorum pluribus sane notis differre. Acoro enim folia non debentur Cyperi, sed Iridis, quin & radices Iridi proximae, geniculis interceptae, subalbicantes, non subrufescentes, & (ut Plinius inquit, cui & Lusitanus subscribit) ruptu faciles, non

ut

ut in Galanga, utraque fractu contumaces, quibus perspicuum, satisq; comprobatum censemus, neutrum Galangæ genus esse Acorum. Nec profectò intellexerim unquam (vt aliàs meminimus) quo pacto, quæue metamorphosi factum sit, vt Galanga illa, quæ ab alia non genere, nec uiribus, sed tantùm magnitudine differt, quum primùm ad nos è Syria, vel Memphi aduecta est, in Acorum se commutauerit: nisi quis fortassè dixerit, euenisse hoc magicis præstigijs, quò suam tueretur opinionem. Ac cùm ad nostra penitus obmutescat argumenta, quibus in hac re sumus uti, illud sanè suspicari libet, hæc potius retractasse Lusitanum, ut Brasauolum à nobis reprehensum (illi enim ubique plurimùm uidetur addictus) sui immemor defenderet, quàm ut ueritatem, quam prius fatebatur, sustineret. At Fuchsius uir profectò clarissimus, & qui potius philosophum se existimat, quàm ut pertinax sit author, etsi iam pridem in Brasauoli concesserit sententiam, uis fortassè Commentarijs nostris, ac pariter argumentis, quibus eorum detestamur opiniones, qui existimant, maiorem Galangam esse Acorum, honesta quadam dicendi serie, qua suam tuetur existimationem, postremo quem edidit, de compositione medicamentorum libro, à priori opinione non parùm uidetur abesse. Quod fortassè fecisset etiam Brasauolus, nisi immatura morte fuisset præuentus. Porro Acorum non me tantùm, sed plurimorum sententia, qui in re medica multùm præstiterunt, ea sanè erit radix, quam perperam Calamum Aromaticum appellant. Ipsa enim si primùm recto oculorum intuitu expendatur, ac deinde syncero ruminetur gustu, nulli dubium esse opinamur, quin adeò singulas Acori notas sit repræsentatura, ut is merito stupidus appellari debeat, qui aliter senserit. Quo fit, ut ridendum uideatur Lusitani argumentum, quò ducitur, ut credat Galangam eam ob facultatem, qua ad uenerea præstare fatentur Mauritanii, genuinum esse Acorum: quoniam Apuleius Acorum Veneream herbam quibusdam uocari scribat. Quandoquidem cùm nullam explicauerit ille rationem, qua illi Venereæ herbæ nomen accesserit, non tanti nobis fuerit Apulei autoritas: præsertim cùm plurimæ aliæ præter Galangam habeantur radices, quæ hæc polleant facultate. Cum enim antiquorum nullus scriptis commendauerit Acorum ad Venerea præstare, facile quis opinari poterit Latinis (vt audio) Veneream herbam uocari, quòd fortassè ob plantæ pulchritudinem, amœnitatem, & odoris fragrantiam Veneri illam dicauerit antiquitas, quemadmodum & Myrtum. Plures enim habentur plantæ, quæ Venereæ appellantur nomenclatione, nempe Venereum labrum, Venereum pecten, Venereus capillus, Venereus umbilicus: quin etiam Thymum, & Styrax, quòd suauiter spirent, Venereæ dicuntur plantæ. Adhæc in Acori historia parùm quidem Apuleio adstipulandum uidetur, quippè qui non satis constanter de Acoro scripserit. Primùm enim nasci Acorum scribit in locis cultis, hortis, ac pratis contra omnium penitus sententiam, deinde uerò illicò asserit idem inuentu rarum, nec inueniri, nec sciri posse, nisi cùm flosculum emiserit. Quæ omnia si cum ijs conferantur quæ à grauissimis scriptoribus de Acoro scripta sunt, facile fabulosa deprehendi poterunt. Nec minus insipidum uidetur aliud Lusitani argumentum, quòd eam ob causam uelit Galangam esse Acorum, quoniam à Plinio dictum sit libro xv. cap. xiii. Acorum nigras habere radices; quandoquidem crassioris Galangæ radices nigre nusquam repertæ sunt, sed subnigrescentes. Atqui illi uenia danda est: quippè quòd (vt aiunt) de coloribus cæci non iudicant. Cæterùm extant apud nos Pliniani codices mendis ultimo loco expurgati, ac restituti, qui non nigras, sed subnigras legant Acoro esse radices. Quam quidem lectionem magis probamus, quòd scripserit is paulò infra, Creticas Acori radices esse Ponticis candidiores: quinetiam quòd hæc lectio Dioscoridi adstipuletur, qui Acoro radices tribuit subalbicantes. Subalbus enim color is (mea sententia fuerit) qui ex nigro albidat; subniger uerò qui ex albo nigricat, adeò ut subalbus, & subniger color parùm inter se differant. Talis autem uisitur color ijs in radicibus, quibus passim utimur Calami Odorati uice.

Lusitanus Brasauolo addictus. Fuchsius laudatur.

Acorum quid.

Ridiculum argumentum.

Apuleio in Acori historia non adstipulandum.

CARDAMOMVM.

Nec sanè minus in Cardamomo cæcutit Lusitanus, utpotè qui putauerit Cardamomum quo usi sunt antiqui, lignum fuisse, non semen. Patet non leuis error, quòd, esse plenum, frangenti contumax, oclufum, fractumq; potius feminis sit proprium, quàm ligni. Sed Cardamomum antiquis fuisse semen, non lignum, testatur apertissimè grauissimus author Galenus libro primo de Antidotis capite quinto, ubi sic habet. Fructus autem, qui unà cum uirgultis, folijs, calicibus, ac floribus in Theriacam mittuntur, ij sunt, Scordij, Nepitæ, Marrubij, Stæchadis, Dictamni, Polij, Chamædryos, Chamæpityos, Hyperici, Centaurij. Radices autem hæ. Zinziberis, Iridis, Rhei, Quinquæfolij, Costi, Nardi Indicæ, Nardi Celticæ, Gentianæ, Mei, Athamantici, Phu, Aristolochiæ tenuis. Semina uerò hæ. Napi, Petroselini, Thlaspis, Amos, Anethi, Fœniculi, Dauçi, Cardamomi. Hæc ille. Recensuit etiam inter semina Cardamomum senior ille Andromachus, ubi carmine de Theriaca scripsit his uersibus.

De Cardamomo Censura ij.

Καὶ καρδάρον σπέρμα, καὶ ἰδ' αἶον καρδάμομον
Καὶ φασαρόν σπέρμα παρθέμενος σέσση.

Hæc Andromachus, & Galenus aduersus Lusitanum ante tot secula scripta reliquerunt.

C NIGEL-

NIGELLA CITRINA.

Censura iij.
de Nigella
Citrina.

ERRAT Lusitanus, quòd recentiores quosdam fortè sequutus sibi persuaferit Nigellam Citrinam (liceat mihi nunc pharmacopœorum vti uocabulis) Maius Mauritanorum esse Cardamomum, Minus uerò id, quod Meleghetam uocant. Quandoquidem Serapioni Maius Cardamomum semen est, quod oblongis quibusdam concluditur capitibus, ijs ferè similibus, quæ è Rosis prodeunt, granis subnigris, rotundis, in quibus minuta continentur semina angulosa, sarcta, & odorata. Id quod manifestò arguit Nigellam hanc, quæ Melanthij est species (vt nobis aliàs satis, superq; ostensum arbitramur) Maius Mauritanorum Cardamomum esse nequaquam. Adde quòd Nigellæ calix nullum intra se habeat granum, quod ipsum semen excipiat, sed parua semina tantùm intercurfantibus membranis papaueris modo. Præter id cùm sui Cardamomi colorem subnigrum fecerint Arabes, non uideo cur Nigella Citrina uocata, quæ colore spectatur Citrei mali, à quo illi nomen, Maius illorum Cardamomum appellari possit.

MELEGHETA.

Censura iij.
de Meleghetis.

QVOD præterea Melegheta, Minus Mauritanorum Cardamomum non sit, quis facillè conijcere poterit; quippè cùm hoc semen calice quodam, Melanthij instar concludatur, Cardamomum uerò Minus (ut Serapio inquit) suum ferat semen nullis oclusum capitibus, colore Maiori æmulo. Qui tamen color subniger Meleghetis minimè est asimilis, eò quòd hæ colore sint subruso Indici Milij instar, quod Tusci Saginam uocant, Insubres uerò Melegam, unde fortassè accessit his feminibus Meleghetæ nomen. Adhæc cùm Meleghetæ semen longè maius habeatur, quàm Nigella Citrina, non uideo sanè cur consentaneum fuerit id Minus uocari Cardamomum.

CVBEBÆ, CARPESIVM.

Censura v. de
Cubebis &
Carpesio.

IN CVBEBIS, & Carpesio censendis quantum aberrat, quòd Cubebas uelit, quibus passim utuntur Officinæ, tum ueras Arabum esse Cubebas, tum etiam legitimum Galeni Carpesium. Verùm, ut apud Arabas nullus habetur, qui scripserit usquam Cubebas esse baccas, uel semen, ita nec apud Græcos ullus extat author, qui Carpesium fateatur esse semen. Galeno enim Carpesium tenues sunt festucæ, siue sarmenta parua, Cinnamomi virgultis similia. Quare quum Mauritanis idem sit Cubeba, quod Græcis Carpesium, nullo pacto fieri posse putamus, ut vulgaris Cubeba, quæ baccarum generibus ascribenda est inter festucas, & tenuia uirgulta, Carpesium esse possit, ac debeat, quin etiam nec genuina Mauritanorum Cubeba: vt pluribus rem hanc in commentarijs nostris explicatam habemus.

SALIUNCA.

Censura vj. de
Saliunca.

MVLTQ' uerò apertius suam declarat inscitiam in Saliunca, quam eandem arbitratur esse plantam, quam Itali Spico, recentiores quidam Pseudonardum appellant; ad quod quoque genus refertur, quæ passim uulgò uocatur Lauendula: in quo certè miror maximam hominis nescio imperitiam, an stuporem dixero. Etenim quid alienius? quum manifestè Plinius Saliuncam foliosam asserat esse plantam ad eò breuem, ut neci non possit, quin & herba uerius, quàm flos, densa ueluti manu pressa, radice numerosæ cohærens. Quantum ab hac differt Pseudonardus? quum planta est fruticosa, lignosaq; Rosimarini Coronarii instar non breuis, sed bicubitalis, & flos uerius quàm herba, & quæ in corollis facillè neci possit. Florum enim longiotes pediculi iunceo ferè lentore præstant. Præterea Pseudonardus numerosis radicibus non cohæret, nec ad eò densè fruticat, ut folia tam pertinaciter sibi ipsis inhæreant, ut tanquam manu pressa cernantur. Adde quòd in Pannonia, & in Noricorum Alpium apricis locis, nusquam Pseudonardus proueniat, ubi Plinio ipso teste, numerosa prouenit Saliunca. Humilis autem & breuis Saliunca herbula est, non bicubitalis & Pseudonardi modo fruticosa, ac lignosa, quamobrem in Buccolicis poeta cecinit.

Puniceis humilis cedit Saliunca rosetis.

Tantum discrimen inter Saliuncam & Pseudonardum non cernit Lusitanus, ut humillimam herbam à bicubitali non distinguat frutice. Timendum, nisi hanc oculorum curet caliginem, ne culicem pro cane, uel fortassè etiam equo accipiat.

CINNAMOMVM.

Censura vij.
de Cinnamo-
mo.

REDIBO in gratiam aliquandò cum hoc homine, qui alienis (vtinam tam uerè) nos locupletet diuitijs, & optimo Cinnamomo capsis (ut ille inquit) cannella refertis, quæ ab India deferuntur Antuerpiam, nos abundare iactat, & contra omnium præclarissimorum authorum sententiam sibi persuadet, Cinnamomum esse corticem tantùm suæ arboris non lignum. Nouitatis auidus nouum credo aliquid afferre studuit. Fidem idcirco suæ authoritati adhibendam minus dubitauit, quòd iam fama increbuerit

incredibuerit apud omnes Lusitanos, peragratis Africae & Indiae regionibus, Aromatum multa genera esse aduecta. Miror cur non se in his quoque partibus fuisse fingat, ut maiorem huius commentarii faciat fidem. Sed cum ipse id asserat, nec Lusitani, qui nauigijs istas terras petierunt ullam huius rei afferant historiam, nos Lusitano in istis commentarijs inuentis astipulemur? Praesertim cum non desint probatissimorum scriptorum testimonia, qui repellentes has nugae apertissime fateantur Cinnamomum virgultum esse pumilae arboris non corticem tantum. Id enim in primis testatur Dioscorides, sic inquit. In Cinnamomi Mosylitici uocati genere praestat recens nigrum, ex uinoso in cinerem uergens, laeue, tenuibus ramulis, ac frequentibus nodis cinctum, perquam iucunde olens. Quibus palam sit Cinnamomum virgultum esse tenue nodis pluribus constans. Huic subscribit Galenus libro primo de Antidotis his uerbis. Quaeuis autem Cinnamomi species ab una radice, seu frutex quidam paruus consurgit, emittitque haec sex, illa septem virgulta, uel paulo plura, paucioraue; non aequali tamen omnia longitudine sunt; Verum quod maximum est, pedis Romani dimidium non excedit. haec ille. Adest adhuc liber de simplicibus medicamentis ad Paternianum Galeno ascriptus, qui etiam de Cinnamomo sic habet. Cinnamomum sunt rami ferè, ac uirgulta, quae ab una radice plura excresecunt, recta & minuta, breuiasque; colore subrufo, & cortice extenso non rugoso, qui cortex non ita facile ungue a ligno abraditur: nodulos plures, & interualla habent, & in medio laeues habentur. Si uerò frangantur, quasi puluerem emittunt, odore omnia uincetem. Ferè enim haec maxima probatio Cinnamomi est, quod sit omnium rerum odoratissimum. Quibus grauissimus accedens author Aristoteles Cinnamomum furculum esse testatur libro 1 x. cap. x i i i. de historia Animalium, sic inquit. In Arabia & Auis Cinnamomus appellata, quam furculos Cinnamomi portare, & nidum ex his conficere aiunt. Nidificat excelsis arboribus, & ramis, sed incolae sagittis plumbatis nidum petunt, atque ita discusso in terram, Cinnamomum legunt. Adhuc Cinnamomum furculaceum esse uirgultum fatetur Galenus loco superius citato, ubi ait plura apud Imperatores extare Cinnamomi genera, quorum nullum ueluti truncus in ramos plures diuisum multum attollebatur, sed Hellebori figuram praese ferebat, uel potius Damafonij. Quibus palam est Cinnamomi uirgulta adeo tenuia haberi, ut Hellebori, uel Damafonij radices non excedant. Adde quod quum ipse dicat Galenus ramusculos accepisse Cinnamomi, non cortices ex eo quod a Traiano, & Hadriano imperatoribus repositum fuerat, uel eos quidem ramusculos apud se seruasse, facile constabit omnibus Cinnamomi uirgultum esse tenue; & non solum in ipso cortice, sed in ligno odoratam reperiri facultatem. Quandoquidem si Cinnamomum cortice tantum praestirisset, cur praetulerit Dioscorides ramulos, quemadmodum & Galenus, sanè non uideo. Quamobrem Lusitano fabulam hanc ego tantum acceptam referam, praesertim cum praeter assignata testimonia nemo sit, Lusitano excepto, qui Venetijs, quod uulgare Cinnamomum ex India afferitur, perinde ac Antuerpiam, unquam uiderit, repereritque Cinnamomi uirgultum, quod genuinum representauerit. Nimis quoque uana est opinio, qua credit Galeni tempore non eam fuisse Cinnamomi penuriam, qualem recentiores quidam existimant. Id quod Galeni ipsius testimonio falsum esse conuincitur. Ipse enim libro primo de Antidotis, ubi Casiam expendit, sic inquit. Haec aduersus Quinti dictum obiecta sunt, eò quod mihi rejiciendum omninò non uidetur eorum praecipuum, qui pro Cinnamomo duplum Casiae imponendum censent; quanquam ego semper Cinnamomum imposuerim. Nam quibus ego Romae antidotos composui, cum uel Imperatorum amici, uel diuites essent, facile fuit illis Cinnamomum a Regibus petere, ijs uerò Cinnamomum emere. Haec itaque Galeni sunt uerba; quibus facile quis certior fieri poterit, an Galeni tempore tanta fuerit Cinnamomi copia, quantam Lusitanus describit, ut suam tueatur fabulam. Non enim fuisset opus medicis alijs pluribus, qui Romae Galeni aetate florebant, suis in theriacis modò Casiae duplum, modò Carpesium (ut Quintus) Cinnamomi loco substituere, si genuini consequendi Cinnamomi illis tam ampla fuisset facultas.

LACCA ARABVM.

CONSULTVM longè melius (mea quidem sententia) fuisset Lusitano, si poeticae potius quam medicae facultati se totum addixisset; nam qui eo in effingendis fabulis aptior, promptiorque se praestiterit; uideo profectò neminem. Id enim omnibus palam fiet diu in re medica uersatis, qui diligenter istius intuebuntur Centurias, in quibus innumera se se offerunt figmenta, adeo rem seriam praeserferentia, ut ea quis difficillimè fabulas esse noscat, nisi medicae facultatis fuerit rectè peritus. Verum cum ad hoc illum natura pepererit, mirandum sanè non est, si à fabulandi facultate discedere nequeat, sed potius illi uenia danda: quippe qui id propria agat natura, qua in praesentia ductus de Mauritanorum Lacca scripturus euadere non potuit, quin fabulosi aliquid admisceret his uerbis. Qui huc usque Cancamum Laccam esse putarunt, miro errore deprehenduntur, cum Cancamum Gummi odoriferum sit, Lacca uerò siue mansa, siue suffimentis explorata inodora percipitur. Quam hodie Lusitani ex India afferunt rubram, translucidam, tincturis praecipue deseruientem, & ex ea Officinæ compositionem quandam praeparant, Dialaccam appellatam, quae (ut certò scimus) non gummi, aut arboris, plantae uel alicuius gutta est, sed potius formicarum alatarum sterces, fauagoque uelut

Cinnamomum est uirgultum pumilae arboris.

Cinnamomi uirgulta tenuia Hellebori radicum modo.

Lusitani opinio uana.

Cinnamomum Galeni tempore etiam rarum.

Césura viii. de Lacca Arabum.

Lusitani centuriae fabulosa.

Lusitani Laccae historia fabulosa.

Lusitani fabula exploditur.

cera apum . In regno igitur Pegu dicto apud Indos cum terra, vel pluuia, uel arte plus iusto irrigatur, formicæ prædictæ ligna quædam subtilia ab incolis sic disposita in altum ascendunt, in quibus Laccam generant, & hæc de causa in Lacca ligna ipsa percipimus, quæ dubio procul arboris non sunt Laccam ferentis, ut hucusq; omnes ferè crediderunt. Hæc illius est fabula. Atqui illi maximè refragatur Ludouicus ille Romanus libro sexto suæ nauigationis, ubi de his agit aromatis, ac mercimonijs, quæ Sumatra insula, siue Taprobana mittit, sic inquit. Mittit etiã ea regio Laccam, unde conficiunt rutilum colorem. Gignitur hæc in arbore iuglandibus nostris haud absimili. Hæc ille. Cui subscribit Ioseph Indus cap. cxli. ubi fatetur in Cambaia Laccam uberius nasci, quàm alibi gentium, non autem fieri, gigniue formicis, aut scarabæis, ut læpidius & facetius quàm uerius fabulatur Lusitanus. Præterea cum duplex sit Lacca, quæ Alexandria Aegypti Venetias comportatur, altera lignis quibusdam inhærens Sumatri à Sumatra fortasè insula nuncupata, altera Cambaia à Cambaia denominata in glebas Myrrhæ instar concreta, nulli inhærens ligno, non est, cur Lusitani fabulam, historiam putem. Siquidem gleba illa sole clarius palam facit, Laccam gummi esse arboris, non quidem, ut per somnium uidit Lusitanus, formicarum alatarum sterces, quibus etsi ubique scateat tota Europæ regio, nusquam tamen uisæ sunt alata formicæ, quæ Laccam, aut simile aliud excernerent. Cæterum quum satis superq; nobis comprobatum sit in Commentarijs in Dioscoridem editis Mauritanorum Laccam, & Græcorum Cancamum esse idem, adeò ut pluribus id comprobare testimonijs non sit opus, cadit, peritq; Lusitani sententia, quam sequi nemo debet.

E L A E O M E L I.

Censura ix. de Elæomele.

TRIPLICI se pariter implicat errori in Elæomele, quod ipsum defluere suo more fingat è Palmarum caudicibus. Tum quòd hinc duo liquorum genera putet apud Dioscoridem defluere, nõ unum tantum, Mel nimirum per se & Oleum ex eadem arbore manantia. Præterea ut noui semper aliquid apporet, quòd hunc liquorem ex Indica nucè credat distillare. Deprehenditur in primis error ex ipsiusmet Dioscoridis uerbis, qui Elæomelis historiam ita præfatur. In Palmyris Syriæ, quod Elæomeli uocant ex quodam caudice manat oleum melle crassius, sapore dulci. Quibus palam est de uno tantum liquore scripsisse Dioscoridem, nempe de Oleo, quod ob melleam dulcedinem uno uerbo tantum Græcis Ελαομέλι uocatur; nam & capituli titulus περι Ελαομέλιτος habet, non autem περι Ελαο κρι μέλιτος. Præterea ex Dioscoridis historia nunquam probari poterit Elæomel è Palmarum caudicibus fluere, quum is nusquam descriperit caudicis illius nomen, à quo in Syria funditur. Sed esse falsum palmas liquorem hunc fundere manifestò fatetur Plinius libro xxi. cap. iiii. ubi ex Olearum quarundam truncis, non ex Palmis fluere Elæomel affirmat. Quòd autem ex Indica nucè Elæomel manare non crediderim, id fanè mihi licere persuaserim, quòd huius historiae neminem habeam authorem præter Lusitanum.

M A C E R.

Censura x. de Macere.

Lusitani insolentia.

CONTENDIT maximè Lusitanus, utpote qui semper falsa tueri nititur, Macim, quo Myristicæ nucis prætextus instar conteguntur, & Græcorum Macerem nihil inter se differre. Cui nisi quis astipuletur, illum seuerus iudex contumacem declarat: tantà sibi arrogat auctoritatem, ut certò putet unumquenque suis debere astipulari deliramentis. Verum quum id nullà asserat ratione, uel auctoritate, ipse meritò non modò contumax fuerit declarandus, sed insolens, uecors, ac delirus. Quippe qui potius errori patrocinari uoluerit, nihil perpendens, & aliorum subscribere ineptijs, quàm ueritatem amplecti, ac tueri. Atqui quum nobis in Commentarijs nostris in Dioscoridem editis, abundè comprobatum sit, cum Græcorum, tum etiam Mauritanorum testimonijs, horum Macim Myristicæ nucis esse tegumentum, ut ipso oculorum intuitu unusquisque uidere potest, illorum uerò Macerem corticem esse radicis magnæ (ut apertissimè libro xii. cap. viii. testatur Plinius) non est ut hic pluribus istius Centurionis insolentiam, & inscitiam redarguam. Eò itaque se conferre poterunt, qui hæc differentias hæcenus non considerarunt.

E R I C A.

Censura xj. de Erica.

Erica bis in anno floret.

NEC minus in Erica hunc deceptum reperio, quippè qui neget contra omnium doctissimorum uirorum sententiam eam plantam, è qua uniuersa ferè Hetruria ad mundandas ædes scopas sibi parat, ullo pacto esse Ericam; hoc tantum inani argumento fretus, quòd hæc semel tantum in anno floreat, quum tamen Erica Theophrasti testimonio bis in anno florere debeat. At quàm decipitur? cum non nobis tantum, sed alijs quàm plurimis obseruatum sit plantam, quam Ericam uocamus bis in anno nempe uerno, & autumnali tempore sine ulla controuersia florescere. At cum libro tertio scribat Dioscorides Corim herbam Ericæ folijs prouenire, constetq; id Ericam nostram per omnia referre, palam fit omnibus hanc legitimam esse Ericam.

A C A -

ACACALIS.

ACACALIM nasci scribit apud suæ gentis Olysiptonâ Lusitanici regni metropolim fructu albo, pusillis margaritis simili, ex planta quadam inter Myricam & Ericam media. Sed quòd ad fabulas redeat, palàm facit Dioscorides, qui scripsit Acacalim semen haberi Aegyptij fruticis Myricæ femine simili, non autem Acacalim fruticem esse Myricæ similem. Cæterùm cùm duo sint Myricæ genera, alterum fructum gerens quasi florem compage mucosum, alterum uerò Gallæ similem; videât obsecro, qui rem medicam profitentur, quàm negligenter Dioscoridem legerit Lusitanus, quin & qua autoritate, vel ratione ductus affirmare ausus sit Acacalis semen pusillis margaritis non esse abfimile: quum antiquorum quispiam (quod sciam) nusquam id scriptis commendauerit.

Censura xii. de Acacali.

Myricæ duo genera.

PALIURVS.

IN PALIURO confundens historiam pede prolabitur, siquidem putat Dioscoridis Paliurum & eam, de qua libro III. cap. xvii. de historia Plantarum tradidit Theophrastus, & Galenus octavo de simplicium medicamentorum facultatibus, illam esse arborem, quam Agrifolium vulgò uocamus, folio lauri, per ambitum aculeato, crasso, perpetuoq; fructu Rusci modo rubente. At tam Dioscoridi, quàm Theophrasto citato loco Paliurus frutex est, non arbor, & semen in siliquis profert, fuliginosum, mansu lentorem relinquens, feminis lini modo. Id quod in Agrifolio nusquam spectari potest, cum baccifera sit arbor. Nec propterea negauerim Agrifolium aliud esse Paliuri genus, quod (ut ipse quoque Theophrastus inquit libro & cap. IIII. de historia Plantarum) in Africa nascitur, quum notis omnibus illam referat. Verùm non ob id affirmauerim Agrifolium alterum illud esse genus, quod siliquas profert. Sed cùm Lusitanus fortasè audierit Agrifolium inter Paliuri genera haberi, nec unquam legerit Paliuri differentias apud Theophrastum, nulla adhibita distinctione pro omni Paliuro Agrifolium adducit. QVIN & in hoc decipitur, quòd certò crediderit Paliurum à Plinio descriptum libro XIII. cap. XIX. & à Theophrasto libro & capite quarto esse Dioscoridis Paliurum. Error sanè per se patet, quòd Dioscoridi Paliurus semen in siliquis ferat; Theophrasto uerò & Plinio citatis locis fructum ferat rubrum siliquis nullis insertum. Nam tametsi siliquarum non meminerit Dioscorides, sed tantùm feminis, quum tamen rara in arboribus sint semina, quæ siliquis, uel uasculis quibuslibet non asseruentur, non temerè cenferi potest siliquas prætermisisse Dioscoridem. Nam si de Africana Paliuro scripsisset is, fructus meminisset non feminis. Adhæc quum Theophrastus Paliuro siliquas ferenti easdem tribuerit tum uires, tum qualitates, quas suo reddidit Dioscorides, ambigendum sanè non est, quin Dioscoridis Paliurus semen in siliquis ferat.

Censura xiiij. de Paliuro.

Censura xiiij. in eodem Paliuro.

RIBES.

MAVRITANORVM Ribem vulgi opinionem sequutus eam arbusculam cenfet hortis, & uiridarijs familiarem, quæ folio exit uitigineo, paruo, albæ Populo æmulo, ramulis lentis, obsequiosisq; topiarijs aptissimis, è quibus fructus racematim dependent, acinis magnitudine piperis, rubentibus, sapore subacido. Sed manifestè refellit eum Serapio (Ribes enim Arabica planta est) Ribem asserens esse arborem capreolos proferentem colore viridi rubescente, folijs latis, magnis, rotundisq;: quæ quidem notæ in nostra Ribe omnes desiderantur. Vulgaris enim Ribes nec fert capreolos, nec lata, nec magna, nec rotunda folia, sed parua, uitiginea, & diuisuris per ambitum laciniata.

Censura xv. in Ribem.

Ribes legitime historia.

ROSAE DAMASCENAE.

QVO' in altum magis in hoc turbulento mari vela facio, eò flagrantius ad portum aliquem me receptum uelim. Tædet profectò cum istis ineptijs me diutius ad nauisam vsque conflictari. Sed quid agam? In portu erat resipiscendum, nunc danda vela, quæcunque se offerat molestia. Maximè cùm ita diluantur ipsius nugæ, ut hinc ad seriam reuocemur. Audite quæso lepidam hominis peritiam. De Rosis enim scribens, quas Damascenas appellat, quasque vulgus Moschetas vocat, quòd odoris fortasè fragrantia Moscum respiciant, non solum has non minori uideictoria pollere existimet, quàm Scammonia, sed exitiosissimum esse medicamentum pariter contendit. Hoc ut confirmat, anilem prorsus huic subtexit fabulam, quòd Venetijs uiderit (liceat mihi nunc suo uti testimonio) nobilissimam quandam suæ gentis mulierem Beatricem à Luna uocatam, quæ quum semel tantùm faccharum ex hisce Rosis paratum à medico quodam Veneto tanquam medicamentum quod nullo incòmodo aluum ciceret, degustasset, statim faucium & lingnæ desquamatione, quin & uentriculi erosio nem contraxit. Nihil ad me attinet de illa, quam adducit, muliercula. Primum (ut ego mihi testis esse possum) id contra Lusitani sententiam maximè pugnat, quum sepius ipse met id sumpserim medicamentum,

Censura xvi. de Rosis Damascenis.

C 3

dicamentum, alijsq; frequenter dederim sine ullo profus incommodo, adeò ut quandoque pueris felicissimè propinauerim. Prætercà non magno negotiò deprehendi potest Lusitani iudicium esse falsum, quòd mansa hæc rosa nullam penitus gustui relinquat acredinem, sed tantum se ostendat tum adstringentem, tum etiam subamaram. Id quod manifestè indicat, ut nulla faucium, aut linguæ erosio, inflàmatioe hinc degustantibus accedere possit. Mihi enim hæc rosas sapè mandenti, ut quandoque adstrictam excitarem aluum, nihil erosionis, inflammationisq; accessit. Quo fit, ut quis rectè opinari possit, suo inconstanti iudicio delusum esse Lusitanum, ut potè qui huiusce medicamenti facultatis penitus ignarus, symptomatis illius causam in illud perperam reiecerit. Cùm potius credendum sit id ab acrium, salforumq; succorum defluxu prouenisse, qui fortè fortuna eo tempore, quo rosaceum illud saccharum mulier illa sumpsit, à capite in eas partes labi cœpit. Nec putauerim unquam medicum illum Venetum, quem tamen nominare non audet Lusitanus, adeò excordem, imprudentem, negligentemq; fuisse, ut tam nobili, ac diuiti mulieri medicamentum præbuerit, cuius ignoraauerit uires, præsertim cùm ad huiusmodi ditissimos ægrotantes ij plerunque accedant medici, qui primas in ciuitatibus tenent. Atqui magis sanè demiror hominis imperitiam, quòd tam acriter damnauerit has Damascenas Rosas odore per quàm suauis fragrantibus, è quibus clementissimum illud paratur medicamentum nullo penitus incommodo aluum ducens. Contrà uerò tam magnis laudibus prætulit ad eandem exoluendam Persici arboris flores; quin & syrupum ex eorundem diluto paratum. Quandoquidem (ut iam sexcenties obseruauimus) Persici arboris flores ad ducendam aluum deuorati, incommodis quàm plurimis sumentes afficiunt, nempè crebris uomitionibus, uentriculi & intestinorum torminibus, animi deliquio, & crebris alui deiectionibus; quæ omnia plerunque sequitur frigidus sudor, æstuatio, uirium amissio, & corporis uniuersi imbecillitas. Præter id, quis nam Amathum hunc meritò *Αμαθίν* non appellauerit, cum eò ignorantia peruenisse constet, ut certò sibi persuaserit Ieleniabin è Persicis rosas paratum, de quo pluries in febrium curatione, & uentriculi dolore meminit Auicenna, ex Persici arboris floribus parari debere? Sed quàm falsa, ac ridenda teneatur opinione, luce clarius ostendit ipsa medicamenti nomenclatio, quippè Ieleniabin Mauritanis omnium præclarissimorum medicorum consensu nil aliud designat, quàm Mel Rosaceum. Sed quonam pacto Rosaceum Mel è floribus Persici arboris parari possit (ah, ah, ah præ risu scribere ferè nequimus) qui sciunt, doceant; quum id hætenus nec uiderim, nec legerim usquam. Constat enim per Rosas Persicas nil aliud uoluisse Auicennam, quàm Puniceas. Siquidem libro quinto, ubi is de compositione medicamentorum omnium egit, de quibus in uniuerso meminit volumine, Ieleniabin ad febres, & uentriculi dolores parari iubet è Rubeis Rosas, non autem (ut Lusitani uana fert opinio) ex Persici arboris floribus. Id quod manifestè indicat, nil aliud Persicas Rosas Auicennæ de signare, quàm Puniceas, Persicas ille fortassè uocatas, quod à Persis in suas uenerint regiones. Nam & nos Damascenas uocamus eas, de quibus diximus, quòd è Damasco Syriæ primò ad nos peruenerint.

PALMAE INVOLUCRVM.

Censura xvii
in Palmæ Inuolucro.

Palma Elate
Dioscoridi
quid.

Palmæ Elates
historia.

Galeno Elates
duo genera. Quin etiã
& Dioscoridi.

FALLITVR Præter id Lusitanus in ea examinanda palma, quam Græci *ἐλάτην* uocant. Is enim nil aliud Palmæ Inuolucrum *ἐλάτην* græcis uocatum primùm esse existimat, quàm Nucis Indicæ uiliosum tegumentum, hoc tamen argumento fretus, quòd Nux Indica uocata ab arbore proferatur (ut referunt qui in Indiam peregrinantur) Palmæ simili. Deinde uerò sua fortassè inconstantia ductus, in eiusdem capitis processu, reuocata priori sententia, (qui talium puerorum est mos) nil aliud tandem affirmat apud Dioscoridem esse Elaten, quàm Palmæ germen, quod Græcis Encephalos dicitur; ea ratione innixus, quòd scripserit Galenus libro octauo de simplicium medicamentorum facultatibus, id rectè Elaten uocari. Sed gemino hic se implicat errore. Quandoquidem Dioscoridi Palma Elate nil aliud est, quàm fructus Palmarum adhuc florescentium inuolucrum, calixq; non nucis alicuius tegumentum, nec germen. Indicæ enim Nucis nusquam meminit Dioscorides, nec (quod sciuerim, legerim ue) antiquorum aliquis. Quo fit, ut censendum sit, huiusce Nucis inuolucrum nunquam antiquis, innotuisse. Porro Palma arbor, quæ dactylos profert (id quod penitus ignorare Lusitanum non ambigimus) primò inuolucrum magnum edit folliculi cuiusdam instar, in quo quàm plurimi flores includuntur, qui longo pediculo serie quadam pendentes racematim coherent. Id tractu temporis dehiscit, emerguntq; flores. Carpitur deinde inuolucrum ad plura utile, idque est, quod Dioscoridi Elate appellatur: quæ si non ignorasset Lusitanus, non ita fortassè facile, dum duabus uult insidere fellis, duabus hinc parietibus caput impigisset. Nec nobis sanè obstat Galeni autoritas, qua nititur Lusitanus. Siquidem Galenus loco superius citato, duo facit Elates genera, unum quod germen est ipsius Palmæ, aliud uerò tegumentum, de quo tantum scribit Dioscorides, cui etiam Elates duo produntur genera; quorum unum illud est, de quo diximus, aliud uerò id totum, quod inuolucro illo concluditur; quorum nullum Nucis Indicæ tegumentum, nec Galeni Encephalon esse potest. Cæterum ut fortassè probet Elaten plura apud antiquos designare, Plinium in medium affert, quippè qui scripserit libro duodecimo secundo, cap. ultimo, arborem quandam esse Abietem uocatam unguentis expetitam, quam alij Elaten uocant, alij Palmam, alij Spathen. Id quod maximè

maximè palàm facit, quàm imprudenter uelit Lusitanus aliorum errorum inscitia suam tueri opinio-
nem. Siquidem Plinius non satis aptè locutus deprehenditur uocabulorum similitudine deceptus.
Ipse enim cum legisset apud græcos ἐλάτιν Abietem arborem designare, quin & ἐλάτιν quibusdam uo-
cari Palmam Elaten siue Spathen, & hanc in unguentis addi; magno ac pudendo errore putauit, idem
esse Abietem arborem, & florecentium dactylorum Inuolucrum, quod ad unguenta spissanda ex-
petebat antiquitas,

Plinij error,
quem maxi-
mè sequitur
Amathus.

PERSEA ARBOR.

REPREHENDIT Aliorum opinionem, ut uanam, qui Perseam arborem existimant à Perfico
nostrate differre. Sed quàm ille totus sit uanus, & quàm magno ducatur errore, facile quis ani-
maduertet ex probatissimorum auctorum testimonijs. Nam (ut Theophrastus memoriæ prodidit
libro quarto, capite secundo, de Plantarum historia) Persea arbor est Aegypti aspectu magna, for-
mosaq; folio, flore, ramo, totaq; figura potissimum Pyro proxima, nisi quod altera folio perpetuo,
altera deciduo est. Fructum abunde parit, omniq; tempore perficit. Nouus anniculum semper oc-
cupat, maturitas anniuersariorum afflatu conficitur, reliquum crudiuorem auferunt, atque recon-
dunt. Fructus est magnitudine Pyri figura oblongus, Amygdalæ modo colore herbidus, nucem in-
tus habet, ut Prunum, uerùm longè minorem, mollioremq;. Caro eius suauis, ac prædulcis mandi-
tur, concoctaq; facilis, & innocua etiam largiore cibo sumpta. Radice arbor exuperat tum longitu-
dine, tum etiam crassitudine, multitudinèq;. Materie constat robusta, dura, uisq; decora, ueluti
Lotus, quapropter ex ea, & simulacra, & lectulos, & mensas, & reliqua similia fabricant. Hactenus
Theophrastus. Cæterùm si Perseæ Aegyptiæ notæ cum Perfico nostrate conferantur, qua uniuersus
scatet orbis, liquidò constabit has plantas nihilò minus inter se distare, quàm à Quercu Salicem.
Perficus enim arbor, quæ nostris in hortis, uiridarijs, ac uinetis passim frequentissima uisitur, pro-
cera, magna, formosaq; nusquam uisitur, nihilq; cum Pyro cognationis habet; sed potius per om-
nia Amygdalum refert. Quin nec fronde perpetuò uiret, nec fructum omni tempore perficit, nec
oblongus is est Amygdalæ instar, sed orbiculatum in spheræ modum, colorè minimè herbido; sed
cum maturuerit, aut subpallido, aut subcandicante, aut rubente, aut flauo. Huic officulum præter
id Pruno minus non uisitur, sed quandoque duplo, triploq; maius, nec illi figura simile, quin nec
fractu facilius, sed longè contumacius. Adhæc nostratis Perfici fructus gustu prædulci non percipi-
tur, sed potius subauitero, aut uinoso. Adde quod uulgaris Perfici fructus maximè damnauerit Ga-
lenus libro secundo de Alimentorum facultatibus, ut prauis succi alimentum, & qui facile corrumpa-
tur, & noxam uentriculo inferat. Contrà uerò qui ex Aegyptia Persea proueniunt. Postremò Perficus
nostràs radice nititur breui non longa, tenui non crassa, rara non multiplici, & proindè rarissi-
mè annosa reperitur. Contabescit, peritq; facile, quod imbecillibus admodum sustentetur radici-
bus. Ob idq; ligni materies illi rara, fungosaq; cernitur, nec nisi ad ignem apta; quum tamen Aegy-
ptiæ Perseæ solida, compacta, pulcherrimaq; spectetur, ut potè quæ in multiplices ueniat usus. Quo
fit, ut omninò Amatho amentior, & Lusitano lusciosior fuerit, qui non nouerit Perseam Aegypti ar-
borem à uulgari Perfico plurimùm, atque plurimùm differre. Id quod etiam comprobatur Plinij te-
stimonio, qui libro xv. cap. xlii. sic scriptum reliquit. Nam Perseæ arbores serò, & cum difficul-
tate transiere, ut quæ in Rhodo nihil ferant, quod primum ab Aegypto eorum fuerat hospitium.
Falsum est uenenata cum cruciatu in Persis gigni, & pœnarum causa à Regibus translata in Aegypti,
& terra mitigata. Id enim de Persea diligentiores tradunt, quæ in totum alia est, nec extra orientem
nasci uolunt. Eam quoque negauerunt eruditiores ex Perside propter supplicia translata, sed à Per-
seo Memphi fatam, & ob id Alexandrum illa coronari uictores ibi instituisse in honorem atui sui.
Semper autem folia habet, & poma, subnascentibus alijs. Hæc Plinius. Verùm non modò hic & pa-
riter Theophrastus destrunt Lusitani euanidam sententiam, sed etiam grauissimus auctor Galenus,
qui libro secundo de compositione medicamentorum secundum locos, manifestè testatur in nulla alia
Romanis subdita gente uidisse Perseam arborem, præterquam in Alexandria Aegypti. Sed ubi rerum
testimonia adsunt, quid opus est uerbis? Hoc tamen tantùm addam, quod cum per longas ante Gale-
num ætates Perficus, uulgaris notitiæ arbor, uniuersam occupauerit Græciam, Italiam, ac alias pas-
sim regiones; si Perficus nostràs ab Aegyptia non differret Persea, nullò pacto credendum est, eò de-
mentia peruenisse Galenum, ut posteritatis memoriæ commendauerit, nusquam gentium uidisse
Perseam, nisi tantùm in sola Alexandria.

Censura xv-
iii. de Per-
sea.
Perseæ arboris
historia
ex Theophra-
sto.

FLUUIATILES CANCRI.

QUVM Lusitanum de Fluuiatilibus Cancris differentem legerem, tenere me non potui, quin in
uehementem soluerer cachinum. Siquidem illum eò inscitia peruenisse offendi in hisce censendis, ut
Aquatiles Testudines Cancrorum affirmauerit esse genus eò grauissimo argumento impulsus, quod
hectis, & lenta febre laborantibus maximè commendentur. O lepidum caput, sine helleboro tibi
cerebrum

Censura xix.
de fluuiatib.
cancris.
Ridenda Lu-
sitani amen-
tia.

cerebrum demulceam? Serio'ne hæc dicuntur ab Amatho? an risum sua uecordia mouere studet? Nimirum adducor, ut credam (si id serio fatear, quod sentio) aliquo amentia' genere illum quandoq; uexari, & proinde tunc temporis non nisi huiusmodi deliramenta describere. Nam & Ranæ, & Cocleæ in Cancrario genere erunt, quod hæcicis maximè conferant, si potius Lusitani delirio ad dicimur, quàm ueritati.

MARINVS SCORPIO.

Censura xx.
de Marino
Scorpione.

MARINVM Scorpionem paruulum quoddam putat esse animalculum, quod ex Cancrario genere existimauerim (uidimus. n. illud sæpè in Hadriatici littore tanquam inuide à Piscatoribus reiectum) longis, ac tenuibus cruribus, corporis forma terrestri scorpioni simili, chelis pariter tenuissimis, cauda nulla, & omni penitus pulpa carens. Gulielmus Rondoletus libro xviij. cap. xxij. de Marinis piscibus animalculum hoc Cancrum *βραγχύριον* uocat. Verum Aristoteli, Hicetio, Galeno, Athæneo, Plinio, Aelianoq; Scorpium pelagijs est piscis, & inter nullos asellos, lacertos, ceruas, & quot quot sunt, alios duræ carnis recensetur, non autem in Cancrario genere. Quum autem eius historiam in commentarijs nostris in Dioscoridem pluribus descripserim, & ueram Scorpionis imaginem appinxerim, eò se conferre poterit Lusitanus, si cæcitatibus suæ remedium non neglexerit.

RANA E.

Censura xxi.
de Ranis.

VBI Ranarum uires expendit Lusitanus, proculdubiò aberrat, quod omnes in uniuersum Ranas uenenosas censeat, adeò ut in Aetium inuehatur, quod is libro lvi. palustres ranas inter uenenatas recenset, & tamen libro secundo earum ius tanquam alexipharmacum prætulit ad uenenatorum reptilium ictus. Error nimis est manifestus, quod quotannis infinitus ranarum numerus Italis in cibum ueniat ex his, quæ in paludibus, & scrobibus morantur, & nullo tamen incommodo comedentes afficiunt. Nam si (ut Lusitanus inquit) Ranæ omnes uenenosæ essent, nulli dubium est, quin quàm plurimi earum esu interirent: quum non desint homines innumeri, qui ijs tantum sæpius fatientur, nulla ob id accedente noxa. Nec sanè sententiæ nostræ obstat, quod Galenus lib. de Cibis boni & mali succi scriptum reliquerit, à Ranis esse abstinendum. quippè is Ranas non detestatur, quod ueneno aliquo sint infectæ, sed quod malum in corpore succum procreent, perinde ac pisces in Itagnis & paludibus degentes. Quippè si Galenus putasset uenenosas esse Ranas, nunquam eas inter cibos retulisset. Sed magis fortassè Lusitanus credo lege percitus Mosaica, quàm ueritatis sustinendæ desiderio in Aetium inuectus est, quem (pace eius dixerim) non intellexit. Ipse enim libro secundo de Viribus animalium agens, quæ in usum medicum ueniunt, ubi deuenit ad palustres Ranas, quæ passim ab omnibus eduntur, Ranæ palustres (inquit) in aqua elixæ, saleque & modico oleo conditæ, uenenosorum reptilium ictus, si ius earum bibatur, magnum præsidium asserunt. Id quod ex Dioscoride deprompsit, qui pariter de his egißet uerbis. Quibus manifestè suffragatur Plinius libro xxxij. capite quinto, ubi non modò Ranarum ius prætulit contra serpentium ictus, sed etiam ad Marini Leporis uenenum, hausta uenena, deuorata Rubetan, Salamandramq; ijs laudibus prætulit. Nec ob id uelim fortassè putet Lusitanus Aetium sibi ipsi repugnasse. Quippè qui dixerit libro xliij. quod deuorata palustris Rana tanquam uenenosa uarijs, ac multis uexet incommodis. Quandoquidem ibi de palustribus Ranis non egit, quæ in cibum ueniunt, sed de uenenosis, quæ è Bufonum sunt genere, & in paludibus præsertim fœtidis morantur. Ipse enim cùm proximo capite de Rubetis Ranis egisset, quas Bufones alij appellant, uoluit de aquaticis etiam Bufonibus, quos Græci sub Ranæ palustris nomine comprehenderunt, uerba facere; quoniam sciuerat Bufones, & terrestres, & aquatiles reperiri, ut unumquemq; compertum habere non ambigimus, qui diligentius, accuratiusq; materiæ medicæ operam nauarit, quàm fecerit Lusitanus. Id quod manifestè declarat libri illius titulus, qui de Noxiorum animalium morsu, & de bestijs uirus eraculantibus inscribitur. Nam & idem legitur apud Dioscoridem; quippè qui libro secundo de Ranis, quæ in cibum ueniunt, egit; sexto uerò, ubi peculiariter de Venenis, & Venenatis animalibus tractauit, de Rubetæ, & palustris Ranæ curatione caput proprium edidit. Adeò ut iam nobis fateri liceat, neuiquam in re medica Lusitano esse astipulandum.

Lusitano in
re medica nõ
esse astipulan-
dum.

GALLINAE.

Censura xxii.
de Gallinis.

ATQVI nulla mihi amplius est contentio cum Medico, optime lector, uerum cùm solertissimo degustatore, vel coquo potius, quo plurimum recreatur officio regalium epularum. Gallinas inferioris Germaniæ præ nimia algoris inclementia carnes habere scribit hircinis, vel caprinis deteriores, & proinde malum, uitiosum ue præbere alimentum; quin & rarò ibidem homines idcirco uesci gallinis. O indagatorem omnium eduliorum. Patere id me te percontari. Quis amabò te ibidem Priniceps suæ præfecit culinæ, ut istis eum spoliare delitijs? Id quum ego mecum admiratus Flandris quibusdam

busdam exponerem, fabulam esse aiebant. Quippè quòd non minus in eorum regionibus carni-
 probitate, saporisq; iucunditate præsent gallinæ, quàm alibi. Adhæc pariter fabulosum esse faten-
 tur, quòd raro gallinis ibidem uescantur incolæ, ea ratione innixi, quòd earum cibus reprobum ge-
 neret alimentum; sed quòd multi fortassè à gallinis abstineant sumptui parcentes. Quòd autem præ-
 ter rationem ij medici agant (ut ait Lusitanus) qui post exactam purgationem ad uentriculum abster-
 gendum ab inhærente medicamento simplex gallinarum ius exhibent, sanè non improbamus; sed qui
 sint lij prorsus ignoramus, quum in communi omnium medicorum usu perpetuò esse sciuerim, ius
 illud hoc in negotio nunquam exhiberi, nisi saccharum admisceant rubeum. Nec id temerè factum
 putauerim, quum non ambigam ius ita paratum non modò abstergere, sed etiam posse roborare. Id
 quòd à purgatione plurimùm præstat.

L A C S C I S S I L E.

L A C S C I S S I L E Nil aliud esse censet, quàm lac ipsum simplex per se acescens. Conuincitur
 ipsius Dioscoridis testimonio, qui huiusce parandi lactis rationem scribit his uerbis. Ex omni lacte
 fit, quòd Scissile appellant, hoc modo. Lac fictili nouo feruet, ramoq; ficulneo recenti mouetur, in-
 sparsis, postquam bis uel ter efferbuerit, totidem aceti mulsi cyathis, quot sunt lactis hëminæ. Ita
 enim ferescens liquidum ab eo diuiditur, quòd in caseum concreuit; sed cùm feruet, ne superfunda-
 tur, conueniet spongia ex frigida continuò fictilis labrum detergere, sextariumq; argenteum frigida
 aquæ plenum demittere. Hæc ille. Dioscoridi subscribit Galenus libro decimo, de simplicium me-
 dicamentorù facultatibus, ubi de Canino stercore egit: quin & Paulus libro primo cap. LXXVIII.
 Non possum satis cogitare, quæ fuerit in homine tanta imprudentia, aut somnolentia, quòd cùm tam
 splendidis enarrationibus explanandum Dioscoridem susceperit, adeò graui labascat negligentia,

Censura xx-
 111. de scissi-
 li lacte.
 Lactis Scissi-
 lis parandi ra-
 tio.

O L Y R A.

I N F R U M E N T A C E O genere eam magno errore Olyram censet Lusitanus, quam nos Secalâ,
 & Plinius Secalem, & Farraginem appellat, è qua rustici panem conficiunt nigrum triticeo longè de-
 teriore. Sed cadit Lusitani opinio, quòd Galeno primo de alimentorum facultatibus Olyra colo-
 re sit albo, adèd ut dixit Plinius libro decimo octauo, cap. octauo, esse, qui ob Olyræ candorem, il-
 lam Orizam esse putarent. Præterea scribit idem Plinius ex Olyra dulcem confici panem, id quòd ex
 pane ex Secale confecto minimè percipitur, cùm potius quodammodo amarorem relipiat. Adhæc Se-
 cala ita uulgò uocata, cùm in arca flagellis decutitur, illicò omnem exiit tunicam, & tritici modo nu-
 da colligitur: sed aliter Olyræ euenire fatetur Galenus loco superius citato, dum Olyrinos expendit
 panes, sic inquit. Habet autem Typhæ semen extrinsecus corticem, ueluti Olyra, & Hordeum,
 uerùm decorticatum in panes congeritur: & paulò inferius ait. Ex nobilissima Olyra, cùm, ut decet,
 fuerit decorticata, nominatum Tragum conficiunt, quo plerique utuntur. Quibus planè constat
 Olyram decorticari in arca non posse flagellis, quemadmodum nec Hordeum, nec Zea, nec Auena,
 dum in arca concutitur; sed opus esse, ut in pilis pinferentur, ut etiam hoc uo moris est apud omnes,

Censura xx-
 1111. de Oly-
 ra.

C H O N D R U S.

E X E A fruge parari Chondrum existimat, quam quidam in Italia, ut in Tridentino agro, Scan-
 dellam uocant: quòd meritò redarguit omnium agricolarum consensus, qui dicunt hanc esse Hordei
 genus, non Zeæ. Hordei enim plura habentur genera, ut quis ex Theophrasto nosse potest libro oc-
 tauo capite quarto de plantarum historia. Quæ si rectè expendantur, nil aliud Scandella erit, quàm
 Hordeum minus, quæ binis tantum uersibus spicam gerit, rotundiore etiam grano. Nam præter id,
 quòd per omnia nempè facie, & uiribus Hordeum referat, constat non esse Zeam, quam Dicoccon
 appellant, quòd nunquam Scandella reperta sit, quæ Zeæ illius modo in geminis putaminibus con-
 iunctum semen habeat. Quo fit, ut nullo pacto Scandella inter Zeas recenseri possit. Zea autem Di-
 cocco abundat Goritiensis ager, & Foroiulienis arua, ibiq; uulgo Pirra Farra dicitur, quòd Zea ibi
 ab incolis in uniuersum Pirra uocetur. Cæterùm quia ex hoc Zeæ genere Halicam, siue Chondrum
 sibi parant, quam ipsi Far appellant, licet falsò (differt enim ab Halica Far) ideò eadem Pirra Farra
 nominatur à rusticis. Huic alius eius affinis est error, quòd scripserit, putaueritq; Far ab Halica ni-
 hil differre, idq; ex Scandella parari, quam Zeam Dicoccon censet. At Plinij testimonio Far nil a-
 liud est, quàm frumenti, uel tritici genus Adoreum uocatum. Ille enim libro xviii. cap. viii. ita
 scriptum reliquit. Frumenti genera non eadem ubique, neque ubi eadem sunt, iisdem nominibus.
 Vulgarissimum Far, quòd Adoreum ueteres appellauerunt. Item eodem capite, ut palàm faceret aliud
 esse Zeam, è qua fit Halica, aliud uerò Far, Qui Zea utuntur, inquit, non habent Far. Item cap. vii.
 eiusdem libri, populum Romanum, ait, Farre tantùm è frumento trecentis annis usum. Verrius
 scribit, Quo tempore Romanis nullus fuit Halicæ usus, ut ipse met testatur Plinius libro xxiii.
 cap.

Censura xx-
 v. de Chon-
 dro.

Censura xx-
 vi. de Farre
 & Halica.
 Far ab Hali-
 ca differre.

cap. xxv. cum inquit. Halica res Romana est, & non pridem excogitata, neque arbitror Pompei magni in usu fuisse. His accedit Asclepiadis, & Galeni autoritas libro septimo de compositio-
ne medicamentorum secundum locos in quodam eclegmate ad cruenta sputa, ubi sic habet, Ferris Clu-
fini appellati sextarij dimidium, decocti Marrubij uiridis sextarium unum. Hæc in uas uitreum con-
iecta per diem & noctem macerari finito, sequenti die pharmacum molito, quemadmodum Hali-
cam maceramus. Hæc Galenus; quibus palam est à Farre differre Halicam. Galeno subscribit Aetius
libro ix. cap. xlv. his uerbis. Quod uerò latinè in regionibus Romæ uicinis Far appellant, hoc mo-
do paratur. Frumentum modico tempore aqua madefacito, indeque extractum, ac in pilam conie-
ctum, ueluti Prifanam à cortice repurgato, ubi uerò corticem exuerit tollito, atque in sole siccato, de
inde manibus tritum, donec penitus à cortice fuerit mundatum, crassissimè molito, ita ut granum
unum in quatuor aut quinque partes redigatur, & siccum asseruato. Vfus autem tempore Halicæ mo-
do coquitur, & à fanis in cibum sumitur. Hæc ille; ad quæ certè pertingere debuerat ille magnarum
centuriarum constructor,

P H A S E O L V S.

Censura xx-
vii. de Pha-
seolo.

P H A S E O L V M, Siue Phasiolum, non paruam illam, & uulgarem, quam Galenus Ochron ap-
pellat, sed magnam esse Eruiam falsò contendit. Quandoquidem Eruiam illa maior latinis Pisum di-
citur, non autem Phaseolus. Differre autem Phaseolum ab omni Eruiam & Pifo testis est Plinius libro
xviii. cap. vii. sic inquit. Frumentis folium harundinaceum, Fabæ rotundum, & magnæ legu-
minum parti. Longiora Eruiam, & Pifo. Phaseolis uenosa. Quibus palam est, nec Eruiam genus,
nec Pisum esse Phaseolum. Constat præterea Eruiam cuiusque generis, uel Pifi siliquas elixas in cibis
à nemine mandi, quòd adeò dura sint cartilagine, ut nullo mansu dentibus confici queant. Contrà
uerò uulgaribus, genuinisq; Phaseolis accidit. Id quod idem fatetur Plinius cap. xii. eiusdem libri,
ubi sic habet. Siliquæ rotundæ Ciceri, cæteris leguminum longæ, Pifo cilindriacæ, Phaseolorum
cum ipsis manduntur granis: id quod nostris Phaseolis uulgaribus accidit. Nam tenellas eorum sili-
quas suis granis refertas, modò in acetarijs Asparagorum modo, nunc unà cum brassicis elixas, ante
maturitatem ætate comedimus; quod tamen nulli alij leguminum generi à natura datum esse compe-
rimus. His itaque palam est Phaseolum Dioscoridi nullam esse Eruiam, sed uulgaris usus Phaseo-
lum, qui passim in campis feritur. Quippè non tantum folia illi insunt (ut Plinius inquit) uenosa,
sed (ut Dioscorides ait) deuoratus inflat, spiritus ciet, & ægrè concoquitur. Quin etiam uiridis cum
siliqua sumptus aluum emollit. An non in idem cadit erratum, quum Eruiam, quam confundebat
cum Phaseolo, Dolichum à Theophrasto credit appellari? quum Dolichum ille testetur apertè ada-
cto longo palo consurgere. Id quod maximè denotat, Dolichum nil aliud esse, quàm uarium Phaseo-
lum illum, qui Dioscoridi Hortensis Smilax dicitur. Quippè in primis hic longissimos ascendit pa-
los, quibus Lupi Salictarij modo se circumuoluit, nec alibi, quàm in hortis feritur. Quinetiam eius
siliquæ simul cum granis, perindè ac aliorum Phaseolorum manduntur in cibis. Id quod in præfatio-
ne secundi libri de Alimentorum facultatibus testatur Galenus, & Paulus Aegineta libro primo. At-
qui si pluribus inanem suam uelit sententiam confutari, commentarios nostros in Dioscoridem con-
sulat. Plura enim ibi reperiet, quæ hic silentio prætermittenda duximus, ne plantarum potius histo-
riam scribere, quod in alijs uberius exequuti sumus, quàm istius temerarij hominis imperitiam, ac
negligentiam uideamur aperire; quod iam nostrum est institutum, sed id breuiter: ne, si omnino ta-
cuerimus, ille sua temeritate in cæteris nostra abutatur modestia; sin copiosius, ne iustum excedamus
modum.

Censura xx-
viii. in Do-
lichu.

L A P A T H V M, S I U E R V M E X.

Censura xx-
ix. de Rumi-
ce.

A C I A M Propemodum uereor, ne quis eruditus tandem fastidiat in audiendis innumeris, & tur-
pissimis istius hominis erratis, Quæ si nuda in medio ponerem, cui non ista stomachum moueant?
Nunc ita uniuscuiusque occurrere studeo prudentiæ, ut non parum hoc quemque consolari debeat,
quòd in huius refrenanda audacia plura interim à nobis afferuntur non infrugifera, & (nisi me spes
fallit) non indigna eruditus auribus. Id unum siquidem hic ubique laboro, ut & Lusitani, qui tam in-
fidè, ac improbè aliorum uersat scripta, patefiat audax inscitia, & ueritas simul in his tenebris non si-
ne lectoris emolumento elucescat. Verùm sic à nobis utrunque est peragendum, ut plura, & absolu-
tius nos aliàs de his acturos meminerimus, utq; contra Lusitani insultus, ac imperitiam non parum
hinc quoq; roboris, & lucis accedat. Quarè (quod in cæteris sum factururus) iam accedam ad ea, quæ
de Spinachio, seu Rumice ille profert. Nam quòd hortense olus Spinachium nobis passim uocatum,
Satiuum Lapathum esse asserat, meo certè iudicio longissimè aberrat; quòd Spinachium cum Rumi-
ce, uel Lapathu nihil habeat cognationis; siquidem nec folio, nec caule, nec flore, nec semine, nec
radice Spinachium Lapathu simile cernitur, quemadmodum nec gustu, nec uiribus. Constat item
Galenum (& si contrarium fortassè somniauerit Lusitanus) Spinachij, quin nec Hortensis Lapathi
meminisse inter olera, sed tantum syluestris Lapathi, cum inquit. Licet cuius (ut ante diximus)
Lapathum

» Lapathum appellare Betam agrestem, ut quod non gustu modò, sed uiribus etiam Beta Hortensi est
 » ad simile. Verùm cum Beta Lapatho sit suauior, iccirco nemo est, qui non ipsa liberatur. Hæcatur.
 » Hactenus Galenus. Quibus palàm est Spinachium Lapathum esse non posse; nam præter id, quod
 » Spinachium nihil cum Lapatho habeat similitudinis, syluestre olus non est, sed hortense. Quo fit, ut
 » Syluestris Beta etiam appellari nequeat. Adde quòd Spinachium suauius, & cibo gratius olus sit, quàm
 » Beta; VANE idem sibi persuadet Lapathum communis usus nunquam in ciborum usum concessisse,
 » cum Galenus loco iam citato, ubi syluestre Rapum inter olera, quæ comeduntur, recensuit, &
 » syluestrem appellarit Betam. Quinetiam & Tridentina, & Goritiensia rura, totiusq; ferè Italia agre-
 » stes homines id maximè comprobant, cum uere Syluestris Lapathi plurimùm manducant, quòd eo
 » tempore tenella habeat folia.

Spinachium
 no esse inter
 Lapathi ge-
 nera recen-
 dum.
 Vana Lusita-
 ni persuasio.

CHONDRYLLA.

CHONDRYLLA Dioscoridi caulem, flores, & folia habet Cichorio similia, adeò ut inter Ci-
 chorij species ueniat numeranda, tenuior tamen tota Cichorio est. At Lusitanus, qui in Dioscoridis
 lectione maximè uersatum se ubique censet, Chondryllam folio esse hortensi Intybo minus rectè
 scribit. Id quod proculdubio ostendit Chondryllæ stirpem aliquam nunquam uidisse Lusitanum.

Censura xxx.
 de Chondryl-
 la.

GINGIDIUM.

» NEC Errore uacat, quæ de Gingidio censet, quippè qui uelit recentiores quosdam sequutus nil
 » aliud græcis esse Gingidium, quàm uulgare illud Olus, quod Cherophyllum, uel Cherofolium uo-
 » cant. Atqui Cherophylli folia, pariter ac radices nihil amaroris, adstrictionisq; mandentibus relin-
 » quunt, sed potius dulcedinis, & acuitatis tantillum respiciunt; quum tamen Dioscoridis, & Galeni te-
 » stimonio Gingidium herba sit adstrictionis, & amaritudinis non obscuræ, adeò ut sit etiam Sylue-
 » stri Pastinaca amarior, & ob id (ut Galenus inquit libro secundo de Alimentorum facultatibus) po-
 » tius fuerit hæc herba medicamentum, quàm alimentum. Adde quòd Galeno libro de Cibis boni, &
 » mali succi capite octauo, & de Attenuante uictus ratione cap. III. Gingidium herba sit syluestris, con-
 » trà uerò Cherophyllum, quod passim in hortis feritur, ad obsonia.

Censura xx-
 xi. de Gingi-
 dio.

SCANDIX.

» NEC Minus improbari debet, quòd senserit legitimam Scandicem eam esse herbam, quæ in fe-
 » getibus nascitur, plerunque in agrorum extremitatibus Cherophyllo similis, flore albo, mucronatis
 » in cacumine corniculis, Geranij æmulis, in quibus conditur semen; quandoquidem hæc herba nec
 » amara est, nec subacri gustu deprehenditur. Id quod in Scandice Galeni testimonio non obscure per-
 » cipitur, adeò ut hanc ille retulerit inter ea medicamenta, quæ secundo ordine intenso, uel tertio inci-
 » piente excalfaciunt. Præterea quum Scandicis historiam (quod uiderim, legerimq;) nemo scripserit
 » antiquorum, arduum sanè uidetur, uel potius temerarium decernere, & pro certo affirmare hanc uel
 » illam plantam esse radicem. Quippè hæc, quam alios sequutus Scandicem appellat Lusitanus (ut rei
 » herbariæ periti existimant) eam maximè refert plantam, quæ Plinio Veneris Pestem appellatur, ut la-
 » tius in commentarijs nostris scriptum reliquimus.

Censura xx-
 xi. de Scandice.

HIRCI BARBVLA.

» QUANTVM in censenda Hirci barbula fallatur Lusitanus, ij facile noscent, qui in re herbaria
 » eius legerint enarrationes. Ille enim, ut noui aliquid afferre uideatur, si uera desint, fabulosa afferre
 » non ambigit. Scribit is duas Tragopogoni esse species, alteram flore purpureo, alteram luteo; sed
 » utrique radicem esse paruam, bulbosam aliquantulum oblongam, Auellanæ nucis magnitudine, dul-
 » cem, & esui aptam, quam pueri in Hispania in campis eradicantes à similitudine paruarum nucum
 » Nucellas appellant, & illarum esu maximè delectantur. Sed aberrasse deprehenditur, quòd non solum
 » Dioscorides, sed & Theophrastus, & Plinius scriptum reliquerint Tragopogono radicem esse lon-
 » gam, ac dulcem. Id quod sole clarius uisitur in genuina Hirci barbula; non autem bulbosam Nucis
 » Ponticæ magnitudine. Quibus palàm est, quàm diligenter, quàmque accuratè diligens enucleator
 » legerit Dioscoridem (ut Theophrastum, & Plinium præteream) quem enarrandum suscepit. Is enim
 » (quantùm uideo) eam plantam Tragopogonum putat, quam Fuchsio in Commentarijs de Stirpium
 » natura Apios admentitur. Planta hæc in Bohemia frequens non in agris tantùm, sed etiam in uincis.
 » Germani Terræ Nucem appellant. Sed quàm habeat cum Tragopogono cognationem, ego sanè
 » nullam uideo.

Censura xx-
 xiii. de Hir-
 ci barbula.

Lusitanum
 non legisse
 Dioscoridem
 nisi oscitater.

SMILAX

SMILAX HORTENSIS.

Censura xx-
xiii. de
Hortensi Smi-
lace.

NON PARVO profectò etiam errore notatur Lusitanus, ut Dioscoridem de Hortensi Smilace differentem, de omni Phaseolorum genere sub Smilacis illius nomine scripsisse arbitretur, cum vulgares Phaseoli, quibus passim in cibis uestimur, dum sati in campis uirent, non repant, nec adeò frutices conscendant, ut Smilacis modo topiarias scænas inumbrare queant. Præterea quum vulgaris Phaseolus passim in campis feratur, cæterorum leguminum more, quo pacto, quæue ratione Hortensis Smilax uocari possit, profectò nescio. Sed quoniam hæc longè pluribus nobis comprobata sunt in commentarijs nostris in Dioscoridem, eò Lusitanum remittimus.

ATHLASPI.

Censura xx-
xv. de Thlaspi.

NEC minus decipitur Lusitanus in expendendo Thlaspi, quòd dixerit in eo latum percepisse semen, & folia in cacumine diuisa. Ac si ex uerbis eius coniecturam facere licet (quod tamen pace eius dixerim) nunquam uidit Thlaspi. Non enim Thlaspi semen latum est, ut Galenus testatur, sed rotundum, simile milio, & aliquandò longiusculum; & proindè rectè scripsit Dioscorides, Thlaspi semen esse Nasturtio simile. Latus quidem folliculus est, qui semen ipsum includit, sed qui folliculum dicant esse semen, neminem habeo præter unum Lusitanum. Cæterum Thlaspi folia (ut intuentibus facilè patebit) nusquam in cacumine diuisa spectantur, sed folliculi, qui semen concludunt, ut in commentarijs nostris quis legere poterit; ubi hunc Dioscoridis locum restituimus.

ZEDOARIA.

Censura xx-
xvi. de Zedoaria.

QUOD Zedoaria & Zurumbetum Mauritanis idem non sint, aduersus Lusitanum reclamationem Serapio, qui de his diuersis capitibus diuersam scribit historiam. Deindè quòd Zedoaria radix sit herbæ, Zurumbetum uerò arbor procera, infrugiferaq; citreum odorem spirans, folio Salicis colore ex uiridi in luteum languescente, ut idem Serapio scriptum reliquit. Zurumbetum Paulo Arnabo appellatur. Actius tamen utriusque meminit, Zedoariæ, scilicet & Arnabonis uarijs in locis, tanquam de medicamentis inter se differentibus. Sed Lusitano perindè ac alijs quibusdam errandi ansam dedit Serapionis interpretis, qui cap. CLXXII. Zedoariam falsò Zurumbetum appellat. Patet interpretis error Serapionis ipsius testimonio, quippè qui cap. CLXXI. de Zurumbeto egerit, & longè aliud à Zedoaria fecerit.

Serapionis interpretis lapsus.

STRUTHIVM.

Censura xx-
xvii. de Struthio.

STRUTHIVM, siue Radiculam, siue Lanariam herbam magno sanè errore nihil à uulgaribus Saponarijs differre putat Lusitanus. Quippè quòd harum nulla spinoso proueniat folio, quum tamen Theophrasto, ac Plinio Struthium aculeata sit planta, & caulem proferat scænilaceum, qui talis ijs Saponarijs, de quibus meministi, non uisitur. Adde quòd neutrum Saponariæ genus sternutamenta citre ualeat. Ad fabulam autem maximè ridendam, & potius longo cachino explodendam, quàm uerbis refellendam, quam narrat Lusitanus de herba illa in eius castelli mœnijs nascente, à quo se oriundum facit, quæ flore sit Passerculi effigie, eò quòd ibi passeret quàm plurimi nidificent, & semine in coitu eiaculato herbæ radices respargant; nil aliud dicendum censemus, nisi quòd hic suis deliramentis colophonem addiderit Lusitanus. Cæterum si propè nidificantes passerculos, nascentes plantæ ob id flores passerulorum illorum formam proferant, quòd earum radices eorum spermate madescant, cur fiat igitur quòd plurimorum animantium formas, qui in campeltribus, & syluis morantur, in quàm plurimis non reperiantur herbis, quotidie eorum semine perfusis, Lusitanus ipse dicat, qui sua singulari amentia nouam hanc philosophiam excogitauit; in qua si fortasè perseuerandum statuerit, discat etiam à circulatoribus scribere Mandragoras ex humani seminis profusione oriri: quin & Antirrhinum ex bubulo, quòd eius semen uasculis includatur, quæ uitulina referunt capita.

Censura xx-
xviii. in Lusitani fabulâ.

CYCLAMINVS ALTERA.

Censura xx-
xix. de altera Cyclamino.

GRAVE, & permolestum mihi est, quòd in Cyclamino sui erroris me faciat authorem, cum dicat Matthiolus Senensem alteram Cyclaminum à se conspectam affirmare, radice parua Auellanæ persimili, tamen hætenus ille nunquam uiderit. Quibus conijcere quis rectè poterit, quàm ille oscitanter commentarios nostros legerit, & inaniter me citauerit; quandoquidem nobis nusquam dictum est Cyclaminum Alteram, cui superuacuum radicem assignat Dioscorides, radice constare parua, Nucis Ponticæ magnitudine, quum ibi rectè affirmauerim Cyclaminum hanc me nusquam uidisse in Italia.

BVLBVS

BVLBVS ESCULENTVS.

NULLVM discrimen cernit diligens, & solertissimus rerum inspector inter Esculentum Bulbum, & Aiscalonicum Cæpe, quod nos vulgò uocamus Scalogna. At quantum distant Aiscalonicum enim Cæpe inter Cæparum genera antiquis recensetur, non autem inter Bulbos. Lusitano refragatur maximè Theophrastus, quippè qui libro VII. cap. III. de Plantarum historia, Aiscalonicum Cæpe, ac alterum eiusdem generis Filsile appellatum inter Cæparum genera recensuit, non inter Bulbos, de quibus speciatim egit cap. XIII. eiusdem libri, cui subscribit Plinius libro XIX. cap. VI. sic inueniens. „ Allium, Cæpasq; inter Deos iure iurando habet Aegyptus. Genera apud Græcos plura. Sardia, Sa- „ mothracia, Allidena, Setama, Schiffa, Aiscalonia ab oppido Iudeæ nominata. Demum Galenus libro „ VI. de simplicium medicamentorum facultatibus Esculentos Bulbos amaros, ac pariter adstringen- „ tes facit. Id quod rursus repetijt libro secundo, de Alimentorum facultatibus. Quæ tamen qualitates in Aiscalonica Cæpa non reperiuntur. Ipsa enim acris est ualdè perindè, ac cætera Cæparum genera, nec quicquam ei inest amarosi saporis. Equidem putabam hæc non ignorasse Lusitanum, quum illum compertum habeam oriundum à locis quibusdam non procul ab Aiscalone Iudeæ.

Censura xl. de Bulbo Esculento.

Cæparum genera.

ARGEMONELTERA.

ALTERAM Argemonem Dioscoridi adulterinam esse non ambigimus, ut in Commentarijs nostris diffusius diximus; sed hoc fortassè nesciens Lusitanus, ne huius plantæ uideretur ignarus, Argemonem alteram eam plantam esse censet, quæ recentioribus quibusdam Argentina dicitur, non alia (ut opinor) ratione, quàm quòd Argentina folia gerat uulgari Agrimonio similia, quæ quantum cum Syluestri Papauere habeant cognationis, similitudinis uel (talia enim Argemoni alteri requiruntur folia) ij iudices erunt, qui plantarum historias diligentissimè explorauerunt, & Lusitani imperitiam norunt. Qui cum fortassis sibi persuaserit, eam ob causam Eupatorio Argemonij nomen accessisse, quòd folijs & facie Argemonem hanc referret, nomenclationibus magis innixus, quàm plantarum ipsarum notis, hic etiam miser se deridendum dedit.

Censura xlij. de Altera Argemone.

TELEPHIUM.

QUANTVM in censura Telephij hallucinetur; qui uult Telephium Dioscoridi nil aliud esse, quàm tertium Semperuiuum, illud sanè statim ostendit, quòd Dioscorides de Telephio libro secundo, & de Semperuiuo illo libro quarto scripserit, & quòd nec nobis scriptum reliquerit Dioscorides tertium Semperuiuum quibusdam Telephium uocari. Siquidem Dioscorides has nomenclaturas non recipit, sed tantùm adducit, quamobrem non est propterea dicendum tertium Semperuiuum esse Telephium; quemadmodum (exempli gratia) nec Hel sine, quam Parthenium quosdã appellasse Dioscorides scribit, Parthenium est, nec Asarum Bacchar est, nec Asplenum Hemionium, nec Gingidiũ Lepidium: tamen si hæc omnia aliarum plantarum nomine quibusdam appellentur. Nam si Dioscoridi idè esset Telephium, & tertium hoc Semperuiui genus, non fuisset illi opus de altero per se secundo libro scribere, de altero uerò libro tertio inter Semperuiui genera, ut etiam compertum habemus fecisse Plinium, qui lib. XXVII. cap. XIII. de Telephio egit, libro uerò XXV. de tertio Semperuiuo, postquàm de alijs duobus generibus diseruit. Ad hæc si Telephij facultates apud Dioscoridem, & Pliniũ expendantur, Telephium uidemus uutiligines sanare, quinetiam uulnera, & sinus; hoc uerò Semperuiuum strumas tantùm discutere.

Censura xlij. de Telephio.

AGARICVM.

LONGÈ ab omni scopo eos medicos aberrare scribit Lusitanus, qui Agarico in pastillis conformato passim utuntur, noua sua quadam opinione ductus, quòd Agaricum cõtritum nullo pacto diu suas uires seruare possit. At nos illum errore sanè lögè maiori procul dubio duci censemus, eoq; præsertim quòd nullam afferat rationem, nec probatissimorum scriptorum autoritatè, qua suam fulciat sententiam. Porrò Mesues clarissimus inter Arabas, & qui in componendis medicamentis primas tenet, Agaricum in pastillos redigi suadet, ut unà cum ijs, quibus excipitur, medicamentis tractu temporis debitam acquirat mixtionem: id quod expedit omnibus compositis medicamentis. Nec uideo cur tam facile quicquid tenuium partium in eo extiterit (ut friuolis admodum uerbis contendit Lusitanus) euanescere possit. Siquidem cum Mesui pastilli de Agarico, Salem fossilem, Gingiber, & Oxy-mel excipiant, non sanè constat cur tam facile tenuior Agarici pars in auram resolui possit, cum mellis proprium sit in suo uigore admista diutius asseruare, Salis uerò & Gingiberis huic medicamento facultatem augere. Frustrà quidem tot catapotiorum massas, quæ Agaricum excipiunt, Seplasia confectas asseruarent, quin & electaria aluum ducentia, si Agaricum in puluerem ijs additum suas statim perderet uires; frustra q; illud in Theriaca addidisset Andromachus. Quamobrem omninò explo-

Censura xliij. de Agarico.

D   denda

denda erit Lusitani sententia, qui præter omnium clarissimorum uirorum placita solus iubeat Agaricum ea ipsa hora esse contundendum, ac alijs addendum medicamentis, qua expediat illo uti.

R H A B A R B A V M.

Censu. xliij.
de Rhabarbaro.

CAETERVM de Rhabarbaro scribens Lusitanus, medicos illos magno teneri errore contendit, qui tostum, uel ustum Rhabarbarum dysentericis propinant, ea ratione adductus, quod omnia quæ igni torrentur ob contractam acredinem abradant. Quare suadet, ut à Rhabarbaro in dysentericis omnino abstineant medici. Atqui si Rhabarbarum dari libeat, non ustum, neque assum esse propinandum, sed crudum, hac tamen conditione, ut prius auferantur ab eo tenuiores partes. Id quod facile (ut ipse ait) effici potest, si ex aqua Plantaginis, uel Rosarum maceretur. Verum Lusitano maxime refragatur Mesues, ubi Rhabarbari uires expendit his uerbis. Rhabarbarum tostum dysentericis probè confert. Et paulò superius ait, Quòd si post hæc functiones uiscera adstrictione roborante egerint, ipsum quidem Rhabarbarum in puluerem contritum exhibendum fuerit. At illud, quod igne torrefcit, uehementer operatur, ac etiam uehementius id, quod comburitur. Hæc Mesues. Sed audiat etiam Galenum, qui libro nono de Compositione medicamentorum secundum locos combusta, torrefactaque medicamenta dysentericis dare suadet, nempe Cochleas, Cornu Ceruinum, Opium, Gallas, Malicorium, Pini corticem, Hyosciamum, Acaciam, & alia plura uino nigro excepta. Præterea x i. de Simplicium medicamentorum facultatibus, exstas etiam Cochleas cum Galla, & Pipere dysentericis commendat. Quibus sanè patet non modò hoc in medicamento spernere Galenum Coclearum, & Gallarum combustarum acredinem, sed etiam addere Piper acerrimum medicamentum. Huiusmodi medicamentis nulla dubitatione utuntur etiam posteriores Græci, Paulus (inquam) Oribasius, Aetius, Alexander. Adde quòd ubi intestina ulceribus fuerint affecta, Auripigmentum, Sandaracham, Alumen, Calcem, Aeris squammam, & alia plura erodentia medicamenta clysteribus infundunt. His itaque palàm est, combusta, tostaque medicamenta non modò nullo profus incommodo dysentericis dari posse, sed magno sanè iuuamento, quòd crudis longè magis exiccent, ac etiam adstringant. At si uista, & in cineres uersa dysentericis tutò exhibere suadent tot grauissimi auctores, cur illis tostum Rhabarbarum interdicit Lusitanus, conijcere nequeo. Nam si, Medicorum omnium consensu, dysenteria affecti ali debent assatis uolatilium carnibus, ouorum uittellis ignitis tegulis tostis, & alijs quàm plurimis alimentis frixis, torrefactisque; cur igitur à Rhabarbaro illo fuerit abstinendum, nulla penitus (ni fallor) se se offert ratio. Porrò ad aliud Lusitani figmentum, quo fretus ait, plures uidisse Lusitanos sui generis homines dysenteria affectos usti Rhabarbari potu interijisse, nil aliud respondendum in præsentia succurrit, quàm quòd nobis minimè sit approbandum, cum sexcentos homines ad uitam reuocatos sciamus tosti Rhabarbari potu. Equidem non possum non mirari Lusitanum, quòd suæ tantum gentis Lusitanos Rhabarbari usti potu interemptos in exemplum adducat, ac si illis tantum fuerit letale medicamentum, cum tamen is (ut ipsius testantur scripta) toto ferè ætatis suæ decursu apud inferiores Germanos primum, & deindè apud Italos suam exercuerit medicinam. Demiror itè, quòd ita temerè quasi diuinitus edoctus affirmare non sit ueritus potius ex Rhabarbari usti potu interijisse eos, quàm ex morbi natura, quum hæc sciri non possunt. Præter id, mihi nunquam persuasum uelim, longè magis dysentericis Rhabarbarum illud profuturum, quòd aqua Plantaginis uel Rosarum fuerit maceratum, quàm tostum, uel ustum. Quandoquidem Galeni testimonio assatio, ustioque plurimum siccitatis, adustionisque medicamentis confert; contra uerò euenit ijs, quæ aquis macerantur. Sed hæc fortassè in medium adducit Lusitanus Auicennæ testimonio confusus, qui dysentericis Rhabarbarum nullam ustionem, assationemque expertum ex Plantaginis aqua bibendum suadet; quòd fortassè nesciuerit Rhabarbarum nil aliud Auicennæ designare interpretis lapsu, quàm Græcorum Rhaponticum. Quod quum nulla deiectoria ui polleat, citra ustionem, assationemque propinat Auicenna ex Plantaginis aqua, nec id macerat, ut sibi fingit Lusitanus.

Lusitani in-
scitia in cen-
sendo Auicennæ
Rhabarbaro.

CHAMAELEO ALBUS, ET NIGER.

Censu. xlv. de
Chamæleoni
bus.

ACCVM ille Chamæleonem Album censet esse stirpem spinis undiq; horrentem, folio grandi, lactis quasi maculis interlito, quam quidam Carduum Mariæ, quidam à maculis Carduum Lactariu uocant, quidam Suarium, quòd eo sues pascantur; quis eius opinionem probet? cum Chamæleo albus nullum producat caulem Dioscoridi, sed è medio spinas echinatas Cinaræ modo. Carduus autem Lactarius caulem profert bicubitalem, & quandoque maiorem adnatis pluribus refertum, longis, prædurisque; Radici nulla est odoris præstantia, nec Chamæleonis facultas. Siquidem deuorata, Dioscoridis testimonio canes, sues, muresque; necat. Contra uerò hæc sues non modò alit, sed etiam saginat, undè illi nomen. Postremò albo Chamæleoni, Theophrasti testimonio, caput requiritur magnum Acano simile, non autem paruum, quale in Lactario Carduo spectatur. Sed qualem in albo, talem & in nigro se declarat Chamæleone, existimans hunc inter illud Cardui genus, quòd à Carduo Lactario nulla alia dignoscitur differentia, quàm quòd huic folia non sint lacteis illis maculis resperfa, sed potius

tius

tius nigricantibus. Cui istud comprobabitur? Spina hæc caulem non rubrum, nec dodrantalem, sed bicubitalem, ac colore uiridem effert. Deinde huic flores non sunt uerficolores, sed purpurei. Præterea carduus hic radice nititur alba, integraq; non Chamæleonis Nigri modo exterius nigra, in terius uerò flaua & pluribus in locis exesa, non acri, sed potius subamara. Adde quòd Dioscoridi Nigri Chamæleonis folia requiruntur rubro colore distincta, non maculis infecta nigricantibus. Quibus certum facit omnibus, quanta iudicij maturitate in plantarum censura ducatur Lusitanus.

CROCODILIVM.

AT QUAM nec sui se præstat dissimilem in Crocodilio? Eam hanc opinatur esse stirpem, quam uulgus herbariorum Carlinam appellat, ea tantum ductus ratione, quòd hæc non solum in syluis, sed etiam in arenosis (ut Plinius inquit) & sitientibus nascatur locis. Sed cœcutit non leuiter; quòd Carlina, quæ caulem profert, adèd omnibus in uniuersum notis nigrum Chamæleonem repræsentat, ut neutiquam quis persuaderi possit eam esse Crocodilium, præsertim cum factò periculo, ijs sanè uiribus non præstet, quibus præstare Crocodilium Dioscorides, Galenus, Plinius, ac alij pleriq; posteritatis memoriæ prodiderunt. Crocodilij enim decoctum (horum omnium testimonio) potui datum sanguinem copiosum per nares pellit. Quod si præstaret Carlinæ radix, magno admodum pretio æstimaretur à Medicis. Adde quòd Crocodilio radix sit longa, læuis aliquantulum lata, odore, ut Nasturtij, acuto: Carlinæ uerò crassa, rotunda, aspera, inæqualis, exesaq; , nullo Nasturtij odore prædita. Adhæc Crocodilij semen Galeni testimonio acre, odoratumq; percipitur: quæ facultates in Carlina proculdubio desiderantur.

Censu. xli. de Crocodilio.

Crocodilij mira uis.

POTERIVM.

POTERIVM eam uult esse arbusculam, quam Germani Schlehén, nos uerò syluestrem Prunum nominamus; quòd idem existimauit Cornarius uir alioqui insignis, cuius opinionem magis hic sequitur Lusitanus, quàm genuini Poterij historiam. Ego uerò nihil hic contra Cornarium dicam, quem uir clarissimus Fuchsius pluribus argumentis copiosissimè refellit. Quo circà his iam superfedemus, solum, ut nostri memores instituti, dicimus utrunq; deceptum, & plurimum aberrasse Lusitanum; quòd syluestris Prunus potius in fruticosarum arborum recenseri debeat, quàm inter herbas, item quòd nulla penitus conuertiatur lanugine, quòd item ramulis non habeatur longis, ac tenuibus Tragacanthæ modo, sed breuibus, solidis, duris, contortisq; : quin nec fructu est acuto, nec odorato, sed inodoro, austero, adstringenti admodum succo: adèd ut qui dixerit syluestrem Prunum esse Poterium (Cornarij, & illius pace dixerim) Tiresia cœcior dici possit, uel mente captus. Quo fit, ut mirari non debeant Medici, si clarissimus ille Fuchsius plura in Cornarium uberrimè conscripserit.

Censura xlvij. de Poterio.

Cornarius reprehenditur.

Fuchsius laus.

LEUCACANTHA.

NEC A SE ipso dissentit, quòd etiam Leucacantham herbam eam esse arbusculam contendat, quæ in sepibus, & frutetis prouenit, folio Pyri, fructu in maturitate nigro, ligustrinis baccis non absimili, è quibus elegantissimum colorem uiridem parant pictores. Quandoquidem Dioscorides hoc loco de aculeatis herbis egit, non autem de arboribus. Adhæc arbuscula hæc, quam nos uocamus Spino Merlo, quidam uerò Spino Zerbino Cyperi radices non habet, sed arboreas, lignosas, longas, prædurasq; austero sapore, nulla admista amaritudine, adèd ut nihil succi indè exprimi possit, etiam si arctissimo prelo stringeretur; quum tamen è Leucacanthæ radicibus succum exprimat Dioscorides adrupta, & conuulsa sananda.

Censu. xlvij. de Leucacantha.

CRETENSE DICTAMNUM ALTERVM.

CAETERVM & de altero Cretensi Dictamno cœcutisse Lusitanum non ambigimus, quippè qui scripsit uideri hoc non modò in hortis, sed etiam in fœtilibus ad fenestras frequenter reponi folio (ut illius uerbis utar) Cresonis, flore pulchro, purpureo, qui fricatus odorem ex se refert, qualem ex flore Narantij oriri uidemus. Sed quàm sibi ipsi imponit? primùm quòd hoc Dictamnium Theophrasti testimonio in Creta tantum proueniat. Id quòd uidetur etiam fateri Dioscorides, cum dicat, & hoc ex Creta ad nos aduehi. Præterea quòd non scripserit Dioscorides, quin etiam nec Theophrastus, nec Plinius Dictamnium hoc folio esse Sifymbrij Aquatici, quòd Lusitanus, uulgus sequutus, Cresonem appellat; sed Sifymbrij absolute, quòd indicat, hos præclarissimos authores de primo Sifymbrij genere intellexisse. Sifymbrium enim primi generis folio est Menthæ, rotundiore tamen, non autem Erucæ, qualia sunt Cresoni folia, quæ an magis Dictamni folijs sint comparanda, quàm primi generis Sifymbrio, ij diiudicent, qui rem herbariam doctissimè profitentur. His accedit, quòd Dioscoridi huiusce Dictamni folia odorem ex se mittunt medium inter Sifymbrium, & Saluiam, à quo omninò eum diuersum putamus, quem Arantiorum flores suauissimè fundunt.

Censu. xlix. de altero Cretensi Dictamno.

CALAMINTHA.

Censura i. de Calamintha.

E O' quòd Ferrarienses, & Longobardi Gattariam herbam Neuedam (quasi Nepetam) uocent, magno errore sibi persuasit Lusitanus Gattariam hanc esse secundum Calaminthæ genus; sed aberrasse uidetur, quippè Dioscoridi Calamintha secundo loco posita, folio est Pulegij, quemadmodum & sapore, non autem Apialtri, uel Vrticæ, quibus Gattaria uocata maximè uisitur æmula. Nec minus item decipitur in censenda tertij generis Calamintha, quòd crediderit hanc eam esse, qua pafsim in Italia utuntur Seplasiæ. Patet error, quòd hæc folia habeat Pulegio grandiora, rotundioraque, non autem prælonga Mentastri modo, cui tertiam Calamintham similem fecit Dioscorides.

Censura liij. de tertio calaminthæ genere.

SAMPsvCHVS.

Censura liij. de Sampsucho.

QVANTA sit Lusitani inconstantia, quanta in nos inuehendi fraus, quantaque is sui ipsius capiatur obliuione, is facile intueri poterit, qui legerit eius enarrationes libro primo in Olei Sampsuchini confectioe, & libro tertio cap. proprio de Sampsucho. Quandoquidem libro primo apertissimè contendit aduersus nos scribens Dioscoridi Sampsuchum nulla ratione esse Amaracum, & ob id plura ibi in nos machinatur, ut in Apologia superius præmissimus. Libro uerò tertio euidenter fateatur magno suæ leuitatis dedecore nil aliud esse Sampsuchum, quàm Amaracum, uel Majoranam. Quare non modò se ipsum euidenter confutat, & grauissimè uulnerat, sed etiam palàm declarat, non aliam ob causam nostram impugnasse sententiam, quàm ut nobis aduersaretur, & quocunque modo suum uirus in nos euomeret. Tanta in nos inflammatus rapitur cupiditate, quæ mentem ei excæcet, memoriam tollat, & infano quodam modo se ipsum destruat, ac penè subuertat.

Lusitani leuitas.

RUTA SYLVESTRIS.

Censura liiij. de Ruta Syluestri.

SYLVESTREM Rutam, quam Cappadocibus Moly, Syris Besasa, quibusdam uerò alijs Harmolam uocari Dioscorides inquit, eam esse plantam existimat Lusitanus, quam Caryophyllos ultramarinos, uel Indicos uulgo appellat; sed manifestè decipitur. Quandoquidem hæc herba præter id, quòd folia Rutæ non proferat, flores aureos gerit magnos, ad luteum uergentes, non, ut Ruta syluestris, candidos. Quinetiam capita non prodeunt alterius Rutæ modo, sed longa pluribus eminentibus costis striata. Præterea, nec semen illi uisitur trianguli speciem referens, neq; subrusum, sed longum, nigrumq; nulla amaritudine præditum. Adde etiam quòd Galeni testimonio Syluestris hæc Ruta radicem proferat nigram; id quod in hisce Cariophyllorum Indorum plantis maximè deservatur.

CVMINVM SYLVESTRE.

Censura lv. de Syluestri Cumino.

SYLVESTRE Cuminum quum non uiderit, nec nouerit Lusitanus, illud Officinis Rusticum Cuminum uocari ait, perindè ac si adeò uulgaris notitiæ fuerit, ut nullo sit opus examine; quum tamen pauci (ne dicam nulli reperiantur Pharmacopœi, qui unum uel alterum Syluestris Cumini genus legitimè cognoscant. Nam præter fatium, nullum aliud nouere Seplasiæ. At Amathus, ne uideatur id ignorare, Syluestre Cuminum adeò uulgare facit, ut quis illud apud Myropolas intueri possit. Quo fit, ut rectè intuentibus palàm sit, non modò Amathum Syluestris Cumini historiam confundere, sed quid sit Syluestre Cuminum penitus nescire, & ignorata tanquam cognita, & uulgaria fateri. Duo enim Dioscoridi, quem nunquam accuratè legit Lusitanus, sunt Cumini genera inter se pluribus repugnantia: sed hæc negligens Amathus rem omnem confudit. Siquidem nulla generum habita differentia absolutè prorulit Syluestre Cuminum Officinis Cuminum Rusticum uocari; quum tamen non desint rei herbariæ peritissimi, qui hæcenus de Syluestris Cumini generibus nihil affirmant.

Censura lvj. de eodem.

CORIANDRVM.

Censura lvij. de Coriandro.

IN CENSENDO Coriandro quàm non hallucinatur, non decipitur, sed penè delirat? quòd uulgaris usus Coriandrum scribat, non esse antiquorum Coriandrum, sed illis Coriandrum fuisse aliam plantam Cicutariam dictam, folio nostratis Coriandri simili. Id quod tueri nititur hoc tantum argumentum, quòd Coriandri plantam Hispani nullo incommodo oleraceis cibis admisceant. Quin & quòd eius semen odoratum sit, & eius pariter herba optimi sit odoris, uel saporis. Cæterum hæc quum legissem, mirari sanè desij, quòd alia etiam innumera deliramenta in medium adduxerit. Quis autem (Dij boni) Lusitanum hunc nugantem, immò & amentem ignoret, quum dicat Coriandri uulgaris herbam odoris quidè fœtidissimi lectulariorum camicum instar optimi esse odoris, ac saporis? Equidem censebam utero tantum gerentes mulieres citta, picaq; corripit posse. Sed (ut uideo) Amathus etiam eo morbo laborat, quòd fortassè ob multam præstitam in re medica operam, & ob magnas illas Centurias adeò intumuerit, ut prægnanti similis euaserit: Vel quòd fortassè Coriandri tantum inter olera

Lusitani infignis amentia

olera esitauerit in Hispania eius saporis, odorisq; præstantia allectus, ut indè facile amentiam contraxerit, quam facere Coriandrum scribit Dioscorides, ubi largius assumatur in cibum. Quo postea factum est, ut indè Amathi nomen fuerit consequutus. Præterea cur suam probare possit Amathus stultitiam, quod Coriandrum communis usus ueterum Coriandrum non sit, quod in cibo acceptum nil mali inferat, nihil sanè rationis adduci potest. Quandoquidem etiam Galeni tempore Coriandrum in obsoniorum uenerat usum, ut ipse testatur Galenus libro secundo, de Alimentorum facultatibus, & libro de Attenuante uictus ratione. Quin & Dioscorides non nisi à largiore Coriandri esu abstinere prohibet. Proindè mirum non est, si cum alijs oleribus pro obsonio deuoratum nihil incommodi afferat, perindè ac Papauer.

PETROSELINVM.

GENVINVM Græcorum Petroselinum idem, quod Seplasiæ, & Herbariorum uulgus passim Apium uocant, magno sanè lapsu esse credit Amathus, quod hoc Paludapium sit in hortis trāslatum, riguis, & uliginoso solo gaudens. Contrà uerò Petroselinum, quod Dioscoridis, & Galeni testimonio in præruptis, & faxeis montium locis, ut ipsa met indicat nomenclatio, tantum proueniat, semine Ammi odoratiore, sapore acri aroma olente. Id quod in communi Officinarum Apio nusquam percipitur.

Censura lv-
111. de Petro
selino.

ELAPHOBOSCV M.

ERRARE in Elaphobosco non modò Amathum censemus, sed pro more etiam falsa narrare sci- mus. Nam ut se ipsum præclarum ostendat, ait in quærendo Elaphobosco sibi adiunxisse duos doctissimos uiros, quos etiam nominat. At quum horum alter, cuius in commentarijs nostris pluries meminimus ob præstantissimam eius doctrinam, integritatemque, mihi pluries affirmauerit illum nec nouisse, nec fortasè uidisse unquam, quod illi credam non habeo.

Censura lix. de
Elaphobosco

Amathus in
delitatis argui
tur.

COLLYTEA.

COLLYTEA quibusdam rei agrariæ authoribus Alburnum uocari affirmat, Italis uerò uulgò Aorno. Verùm quantum ego legi, cum Alburnum planta non sit, sed pars tantum arboris, idem qui semper fuit deprehenditur Amathus, Plinij primùm testimonio, qui libro xvi. cap. xviii. de Alburno hæc scriptis mandauit. Humor & cortici arborum est, qui sanguis earum intelligi debet. Pro cute cortex est. Proximi plerisque adipis. Ij uocantur à colore Alburnum, mollis, ac pessima pars ligni, etiam in robore facile putrescens, teredini obnoxia: quare semper amputabitur. Hæc ille. Quibus facile Amathi conuincitur ignorantia. At si fortasè, ut nostram effugiat censuram, dixerit, non dixisse Colluteam uocari Alburnum, sed Laburnum, & id erroris in Typographum reiecerit, facile respondi poterit & hoc esse falsum. Quandoquidem Laburnum, teste Plinio, Alpina tantum est arbor dura, & candida materie, cuius florem cubiti longitudine apes non attingunt. Id quod in Collutea sanè desideratur, quum hæc Alpina non sit, sed ubique ferè proueniat, materie non alba, sed exterius buxea, medullitus nigra, flore non cubiti longitudine, sed breui, Genistæ modo.

Censura lx.
de Collutea.

SENA.

CAETERVM magno etiam errore scribit Senam herbam aluum exoluentem eam esse plantã (ut ipse opinatur) quæ Theophrasto Collytea appellatur. Nam cum apud Theophrastu duplex sit Collytea, nec de qua intelligat explicet, nõ solùm hallucinatus deprehenditur, sed & cõsufus, adeo ut quid sibi uelit nesciat. Præterea cum Collytea utraq; Theophrasto lib. iiii. cap. xiiii. & xvii. de historia plantarum arbor sit non herba, & utriusq; meminerit inter arbores, minus constare sibi uana Lusitani potest opinio.

Censura lxj.
de Sena.

GLAUCIUM.

NISI alium præter se testem adduxerit Lusitanus, qui Glaucium herbam apud Louanienses uiderit, quæ cum Dioscoridis historia concordet, ego illi credam. Nam cum illum tam sæpè hallucinatum offenderim, ac fabulosum, uitio mihi dandum non cenfeo, si nisi dato pignore illi nõ credidero.

Censura lxij.
de Glauccio.

ALYSSVM.

NULLAM constituit differentiã inter Dioscoridis Alysson, & Plinianum. Sed quàm penitus neutrum intellexit? Siquidẽ Dioscoridi Alyssum exiguus est frutex unicalis, subasper, rotundis folijs, fructu duplicium scutoru effigie, quadantenus latu, in montibus, & asperis locis emicans; quæ sanè omnia in Syluestri Rubia, quæ Plinio Alyssum est, desiderantur. Siquidem hæc non adeo exigua est plãta, sed plerunq; bicubitalis, nõ uno tantu caule crescens, sed pluribus, folijs minimè rotundis, sed stelle modo

Censura lxiii.
de Alyssõ.

decussatis, femine rotundo non lato, nec duplicem, nec simplicem scutum referente. His accedit quòd Dioscorides de utraq; Rubia maiori nempe, & minori tradidit uno, & eodem capite. Id quòd illum fecisse putandum non est, si Syluestrem Rubiam ab Alyfso diuersam non iudicasset, de quo prius dixerat eodem libro.

A T T R A C T Y L I S.

Censura lxiij.
de Attractylidi

R E D I T austerus & immitis censor; uirgam, uel fustem potius profert. Eijcit omnes ex medicorum, idest ex suo senatu, & grauissimè hallucinari eos contendit, qui negant Attractylida alterum Syluestris Cnici esse genus, eo argumento innixus, quòd scribat Plinius, primam syluestris Cnici speciem Attractylida quibusdam uocari: sed, quantum uidere, aut conijcere possum, Amathus ipse potius hallucinatur. Nam quamuis scribat Plinius primi generis Syluestre Cnicum quibusdam Attractylida nuncupari, non tamen affirmat, Cnicum illud esse Attractylida; nec eorum recipit sententiam, qui putant genuinum syluestre Cnicum nihil ab Attractylide differre, quemadmodum superius diximus de Telephio diferentes, Telephium non propterea esse Semperuium minus, quòd hoc etiam Telephium (ut Dioscorides scribit) quibusdam dicatur, nec Helsingem Parthenium, nec Asplenium Hemionium; quoniam ijs etiam nominibus à nonnullis appellantur. Quamobrem Plinius ipse eodem libro speciatim de Attractylide egit his uerbis, Acarna colore tantum rufo à Scolimo distinguitur, & pinguiore succo. Idem erat Attractylis quoque, nisi candidior esset, & nisi sanguineum succum funderet, qua de causa Phonos uocatur à quibusdam, odore etiam grauis. Quibus palàm est Plinio Attractylida nullum syluestris Cnici esse genus. Id quòd maximè attestatur Theophrastus libro VI. cap. IIII. de plantarum historia. Is enim postquam de omni Cnici genere diseruit, de Acarna, & Attractylide speciatim egit. Adde quòd experimento etiam liquet, neutrum syluestris Cnici genus sanguineum succum fundere. Vnde Amathi minus probari potest sententia.

T E U C R I V M.

Censura lxxv.
de Teucurio,

Amathi opinio
explosa.

S A N G U I S O R B A M, quam Itali Pimpinellam propriè appellant, quamq; frequentissimè in acetarijs addunt, Amathus Teucrium esse indicat. At in pristina sua uersatur cæcitate, quippè quò scribat Dioscorides Teucrium herbam uirgæ effigiem referre Trisaginis similitudine, facilè palàm fit inter Teucrium, & Sanguisorbam maximam intercedere differentiam. Siquidem hæc nobis Pimpinella uocata iuncea constat cauliculis, folijs utrinque pinnatis, nullam uirgæ effigiem, nec Trisaginis formam referentibus. Quòd uerò Pimpinella hoc nomine sit appellata, eò quòd odore sit Citruli, quem Hispani Pipinum uocant, nobis probare non libet, quum compertum habeamus uocatam fuisse primùm Pimpinellam à bipinnatis cauliculis, undè postea corrupta appellatione Pimpinella est appellata. Nam cum nullo Citruli odore, uel sapore sit prædita, cur Amathi sententiam probem non uideo.

L Y C H N I S.

Censura lxxvj.
de Lychnide.

Q V A E de Lychnidis uiridibus folijs scribit Amathus, quòd scilicet ea oleo illita igne flagrent, & inde nomen traxisse stirpem, fabulosa omninò uidentur; cum re uera Lychnidis folia, non uiridia, sed sicca ad lucernarum usum pro elychnio usurpauerit antiquitas, undè sibi nomen inuenit; non quòd uiridia flagrent, ut Amathus putat. Quippè λύχνιον Græcis lucerna dicitur, ελύχνιον funiculus, qui è gossipio lucernis inditur ad ignem excipiendum. Sunt enim Lychnidis folia admodum uillosa, tomentosaque, & proinde arefacta ignem facilè concipiunt, perindè ac illius Verbasci folia, quòd Lychnite ab eodem effectu pariter appellatur.

M A R T A G V M.

Censura lxxvij.
de Martago,

M A R T A G V M flores edere Lilio albo similes, sed croceos asseuerat, & proinde Martagum Plinio eam plantam esse existimat, quam ipse ab Hercule Petilium uocatam scribit libro XXI. cap. VIII. At demiror, ubi Lusitanus, qui tanto usu, tanta omnium rerum peritia est præditus, Martagum uiderit croceos emittens flores. Mihi enim ante hunc diem, id est inauditum, cum flores proferat purpuros, rubentibus quibusdam punctis respersos. Id quòd manifestè arguit Hemerocallum pro Martago accepisse Lusitanum. Namque is flore constat aureo Liliatum facie, tum etiam magnitudine. Cæterum an Martagum, uel Hemerocallis Petilium sit à Plinio descriptum, fateri sanè non ausim, quum Petilium Plinij ipsius testimonio autumnali tempore floreat inter uepres colore rosæ syluestris, illa uerò cum alijs lilijs media floreat æstate.

T R I F O L I V M.

Censura lxxvij.
de Trifolio.

Q V O D Bituminosum Trifoliū nunquā uiderit, noueritq; Lusitanus, hoc argumento facilè conijci potest, quòd asserat Pratenfe Trifoliū omnibus uulgò notū primò Rutā olere, ubi uerò adoleuerit Bituminis

Bituminis odorem reddere. Atqui hoc falsum esse unicuique constabit, qui Pratenfis Trifolij odorem olfactu explorauerit. Siquidem id nec Rutæ, nec Bituminis quicquam ullo tempore respiciet. Etenim aliud genus est à communi Trifolio, quod Græci Asphaltite ab odore, nos Bituminosum uocamus. Iccircò rectè scripsit Plinius lib. xxi. cap. ix. Trifolij tria esse genera, Asphaltite aliud, aliud acutum, Minutum item aliud, quo prata ferè omnia scatent. Hinc itaq; apertissimè constabit Pratense Trifolium longè ab Asphaltite diuersum haberi, & Lusitanum non paruo in errore uersari.

AMBROSIA.

AMBROSIAM ait ille esse herbam, quam uulgo Tanacetum uocant Seplassæ. Verùm patet eius non mediocris lapsus. Siquidem Ambrosia Dioscoridis testimonio pusillus est frutex, adeo ut trium palmorum longitudinem non excedat, folijs exiguis circa imum caulem, Rutam referentibus, cauliculis perindè quasi racemulis grauidis, qui nunquam florent, odore uinoso, suauiq; radice tenui sesquipedali, quæ omnia in Tanaceto maximè desiderantur. Namque Tanacetum bicubitales gerit caules, ac etiam quandoque longiores, folia non Rutæ, sed Maioris Millefolij amaro sapore, flores aureos globuli modo, odore (quod maximè refert) graui, ac ingrato. Nullos fert hæc planta racemos cauliculis appensos, nullus ibi uinosus odor, nec aliàs suauis. Illud etiam addi potest, quòd Tanaceto nusquam uisa fit radix sesquipedalis, sed breuis, & superuacua.

Censura lxxix. de Ambrosia.

GNAPHALIVM.

ADEO breuiter, perplexeq; Gnaphalij historiam scribit Dioscorides, quin etiam Plinius illum sequutus, ut non decernas, quæ nam planta ex his, quæ in ipso naturæ uiridario coluntur genuinum Gnaphalium repræsentet. At Lusitanus, qui hæc quemadmodum & cætera leuiter admodum expendit, quandam herbam Gnaphalium esse asserit, quæ Anconitanis Zigi appellatur, ea tantùm ratione ductus, quòd hæc planta tenuibus sit folijs, mollibus, albicantibusq; quum tamen plura habeantur herbarum genera, quæ his notis insigniantur, perindè ac herba illa, quæ uulgaribus herbarijs Gnaphalij nomen mentitur. Etenim adeo Plinij Impiam repræsentat, ut post hæc ambigendum non sit, quin Impia nobis sit desideranda.

Censura lxxx. de Gnaphalio.

OENANTHE HERBA.

RECENTIORES quosdam sequutus Oenanthem eam uult esse plantam, quam Filipendulam uocant, cum potius Oenante Dioscoridis testimonio caulem crassum palmi longitudine gerat, semen quale in Atriplice spectatur, radicem magnam in multa rotunda capitula extuberantem; nascaturq; in petris. At longè aliter prouenit Filipendula. Etenim non in petris, sed in pratis, & lato solo nascitur, radice nusquam magna, quæ in rotunda capitula extuberet, sed fili modo tenuis pluribus appensis globulis, non rotundis, sed potius glandium figura, ut in Præonia, sed longè minoribus, undè illi nomen. Semen præterè Atriplicis illi non inest, sed globuli instar quadruplici apice mucronati, ut in Buxo: quin nec caulis illi uisitur crassus, sed tenuis, non palmari longitudine, sed bicubitali. Quibus palàm esse non ambigimus, Oenanthem à Filipendula quàm maximè abesse.

Censura lxxxi. de Oenante herba.

PHYLLVM.

DVM in Phyllo Ruellij sententiam improbat Lusitanus, se ipsum ignorantie manifestè accusat his uerbis. Hanc Ruellius Alteram Persicariam esse credit; quo uerò iudicio alij iudicent. Est uerò hodie herbula quædam unico tantùm ornata folio, & inde Vnifolium dicta. Semen racemosum serpentis similitudinem ferens. His herbam illam describere uidetur Lusitanus, quam quidem Ophioglossum, id est serpentiam linguam uocauerit. Sed plurimùm is à ueritatis scopo, & à ueris ipsius herbæ delineamentis digreditur. Etenim præter id, quòd semen racemosum non proferat, id nullam serpentis imaginem ostendit, sed serpentis potius linguam imitatur. Id quod certò arguit, Lusitanum hanc plantam negligenter admodum examinasse. His accedit alius illius lapsus, quòd asseruerit Dioscoridis Phyllum esse Ophioglossum, cum nullis prorsus notis conueniant.

Censura lxxxii. de Phyllo.

Censura lxxxiii.

HORMINVM.

ALIORVM quorundam insistens uestigia pro certo asseruerat Horminum eam esse, quam quidam Sclaream, alij Matrifaluiam, nonnulli herbam Sancti Iohannis uocant. Sed cum Horminum Dioscoridi plàta sit Marrubio similis, caule semicubitali, circa quem eminentiæ siliquarum forma prodeant ad radicem spectantes, in quibus semen includitur oblongum, nigrumq; ne utiquam crediderim Sclaream ipsam, quæ miro odore fragrat, esse Horminum. Quandoquidem hæc folio est Verbasci, non Marrubij

Censura lxxxiiii. de Hormino.

caule bicubitali, nō semicubitali: Præterea Sclearæ caulis nullis uestitur filiquis, sed rami, qui ex caule ipso prodeunt multi. Adhæc siliquulæ, in quibus semen concluditur, rotundum, non oblongum ad radicem non spectat, sed ad uerticem. Adde etiam quod nulla odoris præstantia Horminum commendauit Dioscorides. Etenim illius odoris fragrantiam nunquam silentio inuoluisset Dioscorides. Quo fit, ut cum hæc non perpenderit Lusitanus, aliorum tantum opinione imprudens abductus errauerit unà cum illis, quorum sequitur errores.

O N O S M A.

Censura lxxv.
de Onosma.

O N O S M A M inter uulgares Rapunculos, quibus passim utimur in acetarijs, nasci Lusitanus scribit: quin & illis adeo Onosmam similem facit, ut difficile ab ipsis dignoscatur. At quum Onosma folio sit Anchusæ Dioscoridis testimonio, quæ non minus distat à Rapunculo, quam equus à lepore, illicò friuolam, & stolidam nimis, ut cæteras omnes, opinionem induit Lusitanus. His accedit quod Onosma non nisi in asperis nascitur, radice sanguineum succum fundente: id quod maxime desiderari potest in Pseudorapunculo illo; quod is radice fit alba, tenui, ac superuacua, nullo unquam tempore cruenta.

A N T Y L L I S.

Censura lxxvi
de Antyllide.

Q U I N & in Antyllide censenda plurimum decipitur, cum uelit, quinimò & affirmauerit eam legitimam, genuinamq; esse Antyllidem, quæ Mauritanis Kali, siue Alkali appellatur; cuius cinere utuntur ad conflanda uitra. Error non magno negotio deprehenditur. Etenim cum Dioscoridi duæ sint Antyllidis species, altera quæ Lenti sint simillima, folijs mollibus, ramulis recti palmi altitudine, altera uerò folijs Aiugæ hirsutioribus; non uideo, cur credam Alkalim Antyllidas utrasque referre, quum nullis conueniat notis: quippè Alkali, cum primum è terra emerferit, folio est tereti, pingui, Minori Sedo non absimili, quod postea in dodrantalem ferè longitudinem adolescit, geniculatimq; protrahitur Equiseti modo. Quum uerò iam adoleuerit (ut de Trago diferentes in Apologia superius diximus) prodeunt è geniculis folia pinguia, crassaq; incurua, ex lata origine in acutum desinentia. Vbi uerò ad summum planta excreuerit, in caulium cacuminibus longè minora, exilioraq; spectantur rufo colore, à quorum exortu parua, rotundæq; pilulæ prodeunt, in quibus semen minutum concluditur. At quum huiusce plantæ tam uarias mutationes non animaduernerit Lusitanus, proindè factum est, ut ipse crederet Alkali diuersi esse generis; quorum unum alteram Antyllidem, aliud secundam esse contendit. Sed cum Alkali nullam cum Aiuga habeat similitudinem, cui alteram Antyllidem similem fecit Dioscorides, nec folijs unquam hirsutis sit uisâ, nec ulla ex parte Lentis figuram referat, cui prior Antyllis est æmula; fateatur ex ueteri suarum opinionum promptuario constanter hæc se protulisse Lusitanus. Adhæc cum ipse de Trago agens asserat Alkali esse Tragum, deducor in eam opinionem, ut credam Lusitanum Circæ ueneficis incantationibus imbutum, unam, & eandem plantam in uarias transmutare formas. Quod in Alkali factum uidemus, quam nunc Tragum nunc Anthyllidem facit.

Lusitanus notatur.

L I T H O S P E R M V M.

Cens. lxxvij.
de Lithospermum.

G E N V I N V M Dioscoridis Lithospermum eam memorat esse plantam, quæ globulos illos (lachrymas uocant) mittit, quibus utuntur funiculo traiectis ad numerandas preces. In quo manifestè peccat, quoniam Dioscoridi Lithospermum planta est folijs Oleæ longioribus, latioribusq; ac mollioribus humi accubantibus ramulis, rectis, tenuibus, firmis, crassitudine acuti iunci, lignosis, in quorum cacumine bifidi exortus cauliculorum speciem exhibeant, folijs longis, interq; paruum semen rotundum Erui parui (ut Oribasius & Serapio ex ipso Dioscoride transcribunt) magnitudine, nascaturq; in asperis. Quæ omnia in planta lachrymas illas ferente desiderantur. Siquidem hæc folia profert harundinacea, quemadmodum & culmos per interualla geniculatos, in quibus semen Orobo duplo grandius uisitur, quæ quantum cum Lithospermi notis habeant similitudinis, ipse uideat. Adde etiam quod Lithospermum in editis, & asperis locis per se sponte nascatur. Lachryma uerò uocata non nisi fata proueniat, erectis omninò calarnis non humi repentibus, ut scribit Plinius.

A L I S M A.

Cens. lxxviii.
de Alisma.

C A E T E R V M Alismam herbam credit Lusitanus Ruellium & Cordum sequutus eam esse plantam, quam quidam Plantaginem Aquaticam, alii Barbam Syluanam uocant: sed falsum non obscure liquet. Etenim Alisma folia fert Plantagini similia, sed angustiora, in terram reflexa, laciniataq; caule simpliciter tenui, cubito altiore, capitibus Thyrsi, flore candido palescente. At plantagini Aquaticæ folia insunt Plantagine latiora, acuto cacumine, sursum spectantia, neutiquam laciniosa, caule plurimo adnatis multis referto, nulla Thyrsi effigie, radice inodora, nec etiam acri. Quæ omnia palam faciunt maximè deludi eos, qui unà cum Lusitano in hoc uersantur errore.

BRI-

BRITANNICA.

ALIORVM iterum adhærescens errori credit nil aliud esse Britannicam, quàm eam herbam, quæ passim Seplasiis, ac vulgaribus herbarijs Bistorta dicitur, eo tantùm fortassè argumento ductus, quòd hæc planta Rumicis sit folium. Verùm mea sententia fallitur. Etenim quamuis Bistorta folio sit Lapathi, aut Rumicis nigriore, pilosiore tamen non uisitur, sed glabriore, læuioreq; rubcis intercurfantibus fibris, & à terra quadantenus Cæsiq, quæ omnia in Britannica maximè desiderantur. Ad hæc Britannicæ radix requiritur tenuis, ac breuis. Contra uerò alteri. Namq; Bistortæ radix quandoque nobis uisa est brachiali ferè crassitudine, bipollicari autem sæpissimè, colore in nigrum rufescente, non (ut in Britannica scribit Plinius) nigro. Præter id Britannicæ radicibus tanquam breuibus, ac tenuibus, nihil uirium attribuit Dioscorides, sed tantùm foliorum succum ad medicamenta prætulit. At Bistorta contrario modo se habet, cum tantùm radicibus præstet, & nullus sit eius foliorum usus.

Censu.lxxx.
de Britànica.

ALTERA CLEMATIS.

NÆC minus in Altera decipitur Clematide, quippè qui censeat Flammulam uulgò appellatam, genuinam esse Dioscoridis Clematidem Alteram. Clematis enim hæc Dioscoridi per arbores repit, id quod in Flammula nusquam mihi uidere licuit, cum planta sit recti caulis. Legitimam Clematidè nos eam esse non ambigimus, cuius imaginem dedimus in Commentarijs nostris, quanquàm ob id haudquaquam negabo, Flammulam hanc Clematidis non esse genus; sed non propterea affirmauerim unquam Clematidem alteram esse Dioscoridis.

Censu.lxxx.
de Altera Cle
matide.

POLEMONIA.

NIMIVM addictus Brasauoli uiri alioqui eruditissimi, non tam ut ueritatem videatur indagare, quàm ut pro sua fide, & antiqua consuetudine huius patrocinetur sententiæ, Polemoniam esse herbam contendit, quam quidam Rutam Caprariam, alij Galegam appellant. Multa porrò sunt (ut in Commentarijs nostris ostendimus) quæ utriusque sententiam confutent. Primùm si natale solum expendamus, id profectò facilè indicabit Galegam non esse Polemoniam, quòd hæc in montibus, & asperis proueniat, illa in campestribus læto, & uliginoso solo, adeò ut propè aquas, & in scrobium aquarum marginibus plurimum oriri uideatur. Præterea nihil in summis caulibus habet, quod corymbaceam effigiem referat, sed corniculos Fænogræci, æmulos, in quibus semen occluditur rufescente colore; quod in Polemonia nigrum requiritur. Hæc itaque si diligentius explorasset Lusitanus, non ita fortassè facilè in Brasauoli sententiam concessisset. Nec sanè uideo cur sibi tantùm arrogantia ascuerit, ut tantùm Brasauoli tuendi causa, Aloysium Mundellam medicum huiusce tempestatis eruditissimum, & medicæ materiæ studiosissimum sua tantùm garrulitate fretus adeo temerè maledictis, conuictisq; lacesserit, præsertim quum, pro more, illius argumentis, quemadmodum & nostris nihil responderit. Obsecro dicas Amathe, quo furore agitaris? qua temeritate duceris? ut ausus sis, ubi de Sorbis egisti, Mundellam ipsum uirum citra omnem controuersiam clarissimum Sycophantam appellare? Tu, mihi crede, potius Sycomoros appellandus fueris, cum tantùm ad amantias, & fatuitates te procreauerit natura, illum uerò ad totius reipublicæ commodum. Depone istam mentem, desine impudentissime, isto modo doctissimos viros lacescere. Omnes, qui istam in te audient ingrati contumaciam, quamuis de facie te nunquam uiderint, quum tamen talem te audierint, non ne stolidum, vecordem, insanum, & omni mentis statu dimotum te iudicabunt? Aliter iam pridem nullus prudens de te existimat; hoc unum tibi patet refugium, si istius insanæ dementiæ infames uelis delere maculas, ut aliquandò te ad mentem reuoces, & præstantissimos viros optimè de literis meritos non tuo more sycophantas, sed modestius nominare assuescas.

Censu.lxxx.
de Polemo
nia.

Arrogantia
Amathi.

Aloysius Mù
della à calum
nia uindica
tur.

LAGOPVS.

LAGOPVM magno errore eam plantam existimat Lusitanus, quæ à triplici foliorum apice Trinitas appellatur. Quandoquidem cum Dioscorides, Plinius, et si qui sunt alij, qui Plantarum historiam scribunt, nullis penitus notis Lagopum descriperint, non uideo cur solus Lusitanus diuinare uelit, quasi oraculo quodam doctus, quæ nam planta antiquis fuerit Lagopus, Verùm quòd Trinitas Lagopus non sit, id argumento esse potest, quòd ille Plinij & Dioscoridis testimonio inter segetes nascatur in campis, illa uerò in frutetis iuxta sepes, & in opacis proueniat.

Censu.lxxxij
de Lagopo.

XYPHIUM.

XYPHIUM.

Cens. lxxxij.
de Xyphio.

QVOD Plinius libro xxv. cap. xi. per Xyphium intelligat Pseudoacorum, quod in paludibus provenit flore aureo Iridis æmulo, ut Lusitanus perperam intelligit, minimè probamus, non solum ea ratione, quòd Xyphij historiam Plinius accuratè, probeq; describat, non Pseudoacori; sed quòd etiam genuinas eius facultates, quas Dioscoridi acceptas facillè referre potest. Præterè Pseudoacoro radicem esse Iridis grandiolem nemo ambigit. At Plinius ibidem rectè Xyphio dixit esse radicem Nucis Auellanæ figura. Nec obstat quòd scripserit is nasci Xyphion in aquis, Dioscorides uerò in aruis, quum & in aruis, & in palustribus locis magis quoque proveniat, ut perindè ac nos rei herbariæ studiosos obseruasse nõ dubitamus. At Plinius, qui longè melius Xyphij natale solum explorauerat, quàm Lusitanus, non aliã ob causam in humidis nasci dixit, quàm ut eorũ refelleret opinionẽ, qui Lõchitim à seminis figura Xyphiũ esse censèbant. Hinc itaque is argumentum sumens, probat Lonchitim Xyphiũ non esse, quòd illa in sitiētibus tantum proveniat locis. His alius accedit Lusitani lapsus, quo facillè adducor, ut credã, ipsum nusquam uidisse Xyphium, nimirum quòd scribat illi esse radices Caninis testiculis similes, quum nusquam Xyphium repertum sit, qui Cinoforchis modo radices gereret. Xyphij enim radices rotundæ sunt, & compressæ uerticilli modo, uel Ibisici seminis instar, cui plurimum astipulatur, inuolucris simul conclusæ, ijs similibus, quibus Croci bulbus contegitur. Quæ tamen de his scripturus animaduertisse debuerat Lusitanus.

GRAMEN HARVNDINACEVM.

Cens. lxxxiii.
de Harundinaceo gramine.

LUSITANI opinionem de Harundinaceo Gramine ea ratione improbamus, quòd scribat plantam esse vulgarissimam ad Eridani ripas nascentem, quin & iumentis gratisimum esse pabulum. Nã cum (Dioscoride teste) hoc Graminis genus iuxta uias oriatur, non iuxta flumina, non magno mihi negotio credendum fuerit, Aquaticos Calamos, qui propè fluuiorum aquas nasci solent, pro Harundinaceo Gramine accepisse Lusitanum.

RVBVS IDAEVS.

Cens. lxxxv.
de Ideo Rubo.

TAMETS I Idæum Rubum in Ida monte plurimum nasci scribat Dioscorides, & sæpius Idæum pro montano accipiatur, Lusitanus tamen ad Padi fluminis ripas oriri hunc Rubum affirmat. Sed minimè uereor, quin pro more, cæcutiat, quum quæ montana sunt, fluuiatilia fecerit.

CHRYSANTHEMVM.

Cens. lxxxvi.
de Chrysanthemo.

QVVM nusquam verum Chrysanthemum uiderit Lusitanus, quo tamen abundat Italia, passimq; omnibus sit notum; quumq; oscitanter eius historiam examinasset apud Dioscoridem, eam herbam Chrysanthemum esse putat, quàm herbariorũ uulgus, quod unoquoque mense floreat, Calendulam uocat. Apertè conuincitur error, quòd Chrysanthemum Dioscoridi folia gerat plurimis incisuris diuisa, id quod in Calédula uocata prorsus desideratur, quũ illi Minoris Anchusæ modo longa spectentur nullis prorsus incisuris laciniosa. Sed id fortassè illũ in hanc opinionem adduxit, quòd habeatur aliqua Dioscoridis exemplaria, quæ habeant Chrysanthemum quod alij Caltham uocant. &c. Nam quum non desint rei herbariæ periti, qui Calendulam hanc non sine ratione Caltham esse existiment, ille nominis tantum argumento fretus, neglecta penitus Chrysanthemi historia, Calendulam ipsam Chrysanthemum esse putauit. At si in simplicium facultate, ac historia, ut illum sanè decebat, se exercuisset, & uaria Dioscoridis exemplaria habuisset ad manus, eaq; præsertim, quæ à doctissimis uiris magno labore sunt restituta, uidisset quidem in Chrysanthemo non legi *αβρα*, sed *χαλκας*.

ASTRAGALVS.

Cens. lxxxvii.
de Astragalo.

ASTRAGALVM oriri radice rotunda, Raphani modo magna scribit Dioscorides. Quibus quis facillè coniciere potest Astragalo radicem non esse rotundam in pilæ modum, sed tereti forma, quum talis sit Raphani radix. Quamobrem in Astragali censura inaniter Lusitanum hallucinari deprehendimus, quòd scribat Inferioris Germaniæ incolæ Astragali radicibus uesci sub cineribus Castanearum modo assatis; easq; Iuglandium nucum figura, magnitudineq; esse asserit albo intus colore, & nigro exterius cortice. Hinc itaque suspicor ego Lusitanum pro Astragalo eam plantam accepisse, quæ Fuchio, & recentiorum alijs Dioscoridis esse Aprios, quæq; Germanis Erdnussen, id est, Nux Terræ uocatur. Sed quàm magna inter has plantas intersit differentia Tiresia cæcior fuerit, qui non uiderit.

ACO-

ACONITVM.

DVM in censendo primis generis Aconito Fuchsum uirum apprimè doctum accusat Lusitanus, Céf.lxxxviii. de Aconito. ille tamen longè grauius aberrat, quippè qui tanquam cœcus iudicet de coloribus, & nulla ratione scribat Aconitum Pardalianchen in multis reperi locis, radicibus nigris ad rubedinem declinantibus. Quibus facilè palàm est, quàm fuerit ille negligens in explorandis, legendisq; plantarum historijs. Etenim Dioscorides primi generis Aconito radicem facit Scorpionis caudam æmulantem & Alabastrum modo splendentem. Verùm an Alabastrum colore sit nigro rufescente, statuarij iudicent, & lapicida, & qui Romæ columnas ex Alabastrum uiderint, ad Constantini lauacrum propè sacrum Lateranense, & ad D. Agnetis ædes extra Viminalem portam.

COLCHICVM.

QUANDO hic homo semel errandi faciet finem? quousque tot uitijs hic omnium cæterorum nos obtundet iudex? nusquam ne dabit breue aliquod spatium in omnibus paginis respirandi? Vbi que (ut uerè fatear) ad nauisam usque omnia passim Amathi sapiunt Officinam. Tædet omnia huc coaceruari, quibus ille suum uolumen expoliuit. Transcurro innumera, & ad finem strictim per omnia propero. Quid tamen boni de Colchico sentit? cùm hoc nihil refert dissidere ab Hermodactylo, de quo scripsere Paulus, & Serapio. Verùm nihil est, quo minus Lusitano meritò reluctemur, cū Paulus diuersis capitibus eodem libro de Colchico & Hermodactylo tractauerit, hunc per se, uel ex decocto potum arthriticis commendans, illud uerò quod letale sit ab usu medico abigens. At Lusitanus, ut suam tueatur sententiam, mirandum non esse dicit, quòd Paulus seorsum de Hermodactylo, tanquam à Colchico differentem sermonem habeat, alibi uerò de Colchico caput præfigat; quum id consultò fecerit, uidens utique Colchicum non adeò uenensum esse, præcipuè ubi Hermodactylus dicebatur, sed rei medicæ potius conducibile. Qua de causa de eo, ut uenensum cum cæteris Græcis caput constituit, alibi uerò tanquam de re sibi nouiter comperta, & non admodum uenensum sub Hermodactyli nomine. Verùm hæc Lusitani figmenta, cur sanè probem, non uideo. Siquidem si Paulus hæc fuisset ductus opinione, credendum quidem non est, quasi ille eò insanix, furorisq; peruenisset, ut Colchici nomen in Hermodactylum peruertisset: quin etiam nec quòd in medicum afferret usum mortiferum medicamentum, de quo paulò post egit sex tantum interiectis capitibus, proprio occultato nomine, quum rectè sciuerit Paulus, uires & facultates in plantis haberi, non in earum nomenclaturis. Nec pariter obstat alia Lusitani ratio, nimirum quòd in uno loco de eo tanquam uenensum sub Colchici nomine scripsit Paulus, in altero tanquam medicamento sub Hermodactyli appellatione. Quandoquidem cùm Paulus libro quinto, inter cæteras uenensas stirpes Colchici latius meminisset, non fuerat illi opus iterum de eo scribere libro septimo, ubi de medicamentis salubribus, non de uenenis egit; nec tam horrendam facere metamorphosim, ut medicos deciperet. Nec item obstat Serapionis autoritas, quòd is Colchicum Dioscoridis Hermodactylum appellet. Quippè hoc in loco, sicuti in alijs nonnullis Colchicum, quod Hermodactylum uocat, cum genuino Hermodactylo, de quo speciatim egit Paulus, confundit. Etenim scetere mendis Hermodactyli caput in Serapione quis facilè nouerit, quum ea, quæ Dioscoridi accepta referre debeat, Paulo ascribat; & quæ Pauli sunt in Hermodactylo, Galeno accepta referat. Quòd autem (ut Lusitanus putat) in sola Colchide Colchicum nasci uenensum, ac letale, alibi uerò minimè, non facilè probamus, cùm nulla huiusce rei sit nobis ueterum autoritas. At quum Dioscorides libro quarto, ubi de Colchico scripsit, non Colchicos tantum admoneat, ne huiusce plantæ radicem deuorent eius dulcedine allecti, sed omnes in uniuersum homines, maximo est argumento, hanc plantam non tantum apud Colchos, sed ubique nasci uenensam.

E P H E M E R V M.

LUSITANVS recentiores quosdam sequutus Liliam, quod Conuallium uocant, magno errore Ephemerum esse putat. Nam huic Lilio, folia non insunt Lilij, quin nec radix longa, quæ digiti sit crassitudine, sed tenuius in capillamenta desinens. Præterea nec caulis illi uidetur Lilio similis, sed gracilis, flexilisq; tenuissimi iunci instar. Adhæc nec credi par est, Dioscoridem silentio inuoluisse, quin etiam nec Galenum, qui eius quoque historiam narrat; suauissimi odoris præstantiam, quo Liliam Conuallium fragrat, si hoc illis Ephemerum esset. Quo fit, ut unà cum Lusitano cœcutiant, qui hac ducuntur opinione.

VMBILICVS VENERIS.

VBI de Veneris Umbilico scribit Lusitanus, tam primùm quàm alterum parietibus hæere afferit, & humectis nasci in locis folio crasso, rotundo, concauo, coxendicis figura; quibus palàm fit, quantum

tum in re herbaria præstet, ualeatq; Lusitanus, quippè qui hallucinatus existimauerit inter Veneris Umbilicòs nullam intercedere differentiam foliorum, radicum, ac etiam locorum, in quibus proueniunt. Quum tamen Dioscoridi Cotyledonis primū genus folia ferat Acetabuli figura, & radicem Oliuæ modo rotundam. Alterum uerò Maius referat Sedum, & maiori nitatur radice. Adde etiam quòd neutrum in humectis nascatur locis, quum primum in tectorum tegulis, & collapsis ædificiorū parietibus proueniat, maritimis præsertim locis, ut Plinius inquit: Alterum uerò inter ingentissima saxa in montibus nascatur.

TALICTRVM.

Censur. xcii.
de Taliçtro.

RVELLIUS uir profectò clarissimus, & in stirpium historia non postremus author Taliçtrū in Gallia nasci scribit, ibiq; appellari Argentinam, eò quòd eius Coriandrina folia argenteo splendo re micent. Nos autem quòd hanc herbam nusquam uiderimus, Ruellij sententiam probare, nec im-probare possumus. At Lusitanus, qui nulla ratione omnes impugnare solet, statim id falsò sensisse Ruellium scribit, tametsi eius Argentinam nec uiderit, nec nouerit unquam. Nec ualet Lusitani arg-umentum, quòd Argentinam herbam, sic alijs uocatam à Taliçtro maximè distinguat. Siquidem de hac Lusitani Argentina haudquaquam intelligit Ruellius. Hæc enim folijs non est Coriandri, sed unico tantum folio assurgit nullis lacinijs interfecto. Quo fit, ut ille meritò ueniat accusandus, quum iniurià alios accuset.

POTAMOGETVM.

Censur. xciii.
de Potamo-
geto.

ΠΟΤΑΜΟΓΕΙΤΩΝ sic dicta est Græcis, quòd fluminibus sit uicina, aut in ipsis fluminibus na- scatur. Id quod clarissimè demonstrat Dioscorides, quum inquit, Potamogetum folium Betæ simi- le gerit hirsutum paulò supereminens extra aquam. Id quod facilè comprobatur etiam in hac planta hallucinari Lusitanum. Quippè qui Potamogetum eam herbam esse contendat, quam Seplesiæ Pul- monariam uocant. Siquidem hæc primū in fluminibus non nascitur, nec propè eorum alueos, sed secus uias propter sepes, & fruteta, præsertimq; opacis locis, folio non Betæ, sed Buglosfi; cuius sa- porem etiam adeò imitatur, ut eo sicut & facie Buglossum referat. Adde quòd huic maculæ quæ- dam in folijs cernantur albo colore, de quibus nihil inuenio scripsisse eos, qui Potamogeti historiam narrant.

LOTVS VRBANA.

Censur. xciiiij.
de UrbanaLo-
to.

O' QVAM vehementer decipitur Lusitanus in censenda Urbana Loto. Constat id, quòd nulla ratione nec authorum testimonijs temerè affirmauerit eam esse Lotum Urbanam, quam quidam Tri- folium Acetosum, alij Panem Cuculum, nonnulli Alleluia uocant. Etenim legisse apud antiquorum aliquem Lotum hanc sapore esse acetoso. Præterea Plinio quis non uiderit aliud esse Satiuam Lo- tum, aliud Trifolium Acetosum, quod ipse speciatim Oxyn à sapore meritò uocat, quòd nomine, & uiribus differant? Siquidem ille Oxym ad enterocellas, & dissolutum stomachum præstare ait, id quod facilè quis gustu deprehendere potest. Lotum uerò Satiuam ad discutiendas oculorum cicatri- ces, argema, & nubeculas ex Dioscoride proposuit, tanquam excussorium, deterforiumq; medicamē tum. Id quod nunquam Oxys præstare poterit.

ANTIRRHINVM.

Censur. xcvi.
de Antirrhino.

IN existimando Antirrhino immeritò sanè Lusitanus Plinium criminatur, quòd Antirrhini plan- tam lino similem fecerit, ac etiam quòd Lychnin Agriam appellauerit. Nec alia ratione Plinium im- pugnat, quàm quòd non liceat (ut ipse putat) Antirrhinum appellari Lychnin, quod florem habeat illi similem, & magna sit inter has plantas differentia. Qua in re sanè quid arguat in Plinio nescit. Cu- ius inscitia id in causa esse putauerim, quòd Lusitanus Plinianæ lectionis, perinde ac aliorum autho- rum impatiens, & rudis fuerit. Nam quanquam Plinius libro x x v. cap. x. Antirrhinum Lychnin Agriam uocari scribit; non tamen ob hoc affirmat, quòd Antirrhinum, & Lychnis Agria una & ea- dem sint planta; sed tantum admonet, à quibusdam ita uocari Antirrhinum. Id quod etiam inueni- tur in quibusdam Dioscoridis codicibus, qui ita habent ἀντίρρινον οἱ δὲ ἀνάρρινον, οἱ δὲ καὶ ταύτην λυχνίδα ἀγρίαν καλοῦσι. Nec tamen ob id accusandus est etiam Dioscorides, qui non ob hoc prætermisit, quin Lychnidis Agriæ meminerit, ubi libro tertio de Domestica scripsit. Aliàs enim nobis superius dictū est, præsertimq; de Telephio diferentes, non deesse plantas, quæ aliarum etiam Plantarum nomen- claturis appellantur, quum tamen nihil cum illis habeant cognationis. Præterea cum plures hodiè ha- beantur Antirrhini species, quarum alia, quæ maior est, folia gerit multifida, alia Lino similia, alia par- ua, ut Anagallis, quæ fortasè genera nunquam uidit Lusitanus, hic Plinium defendere non uerebor; quem

Plinius à ca-
lumnia uindi-
catur.

quem tamen miror accusare Lusitanum, quum is de Iride diserens, acriter me accusauerit, quod ibi quaedam in Plinium deprompserim.

P O L Y G A L A .

P O L Y G A L A M scribit Dioscorides ad palmi altitudinem adolefcere folijs Lenticulæ, gustu adstringenti, cui ita subscribit Plinius libro xxvii. cap. xii. Polygala palmi altitudinem petit, in caule summo folijs Lenticulæ, gustu adstricto. Quibus tamen notis difficilè admodum uidetur, ut quis herbam afferre possit, quæ legitimam Polygalam referat, quum horum neuter caulium, florum, radicum, natalisq; soli huiusce plantæ meminerit. At Lusitanus, qui (quantum uideo) longè potius Oedipum, quàm medicum profitetur, quandam plantam Polygalam esse putat, quæ uirgas Genistæ mittit, in quarum summitate flores emicant, aurei, præstanti odore, ex qua (ut ipse ait) magna pars Italiæ scopas parat. Quin & hanc quoque plantam scribit sapore esse amarissimo. Veruntamen cum à nemine memoriæ proditum sit Polygalam hisce notis haberi, coniecturas, quas se dicit habere Lusitanus, præfertim quum ea scribere non sit ausus, friuolas, ac inanes putamus. Adde quod Dioscorides, Galenus, Plinius, Oribasius, & quot quot sunt alij grauisissimi authores, nusquam Polygalam scripserunt esse amaram; sed adstringenti sapore. Præterea Polygalæ planta tota, omnibus consentientibus, lac prouocat, non flores tantum, quorum nemo meminit. Sed hoc ignorans Lusitanus putat hanc facultatem floribus tantum deberi, quod suauis præstent odore, ac si odorata omnia lacti prouocando sint idonea.

Cens. xcvi. de Polygala.

Lusitani coniecturæ inutiles.

O C H R A .

P V T A T Lusitanus Rubricam, qua utuntur Pigmentarij, ac Sarcinatores, quaq; usi sunt hætenus Myropolæ lapidis Hæmatitis uice, genuinam esse Ochram. Sed magno tenetur errore. Ochra enim (ut Dioscorides scribit) luteo est colore, non rubro, ut propria indicat nomenclatio. ἄσφος enim Græcis, pallor Latinis interpretatur. Id quod etiam fatetur Galenus Com. II. in lib. Prognosticorum Hippocratis. Quæ si legisset Lusitanus, non ita fortassè temerè de rebus sibi ignotis tam ridiculum protulisset iudicium.

Censu. xcviij. de Ochra.

M E L A N T E R I A .

M E L A N T E R I A M nasci in faucibus cuniculorum, in quibus æs foditur, salis modo concretam, quin & in summa facie eorundem locorum, testis est Dioscorides: quo fit, ut æris potius aliquid hanc continere crediderim, quàm argenti, ut sibi falsò persuasit Lusitanus. Ipsa enim in argenti metallis non reperitur, sed in æris cuniculis, cuius facultates possidet, perindè ac Chalcantum, Sori, Chalcitis, ac Misy: & proindè rectè uim causticam obtinere Melanteriam scribit Dioscorides, quàm & Misy. Argento enim nulla uis caustica inest, sed æri quàm plurima.

Cens. xxviiij. de Melanteria.

S O R Y .

I N censendo Sory non minori ducitur errore, quod pro certo crediderit, Chalcantum factitiu, quod Pharmacopœi Vitreolum Romanum uocant, genuinum esse Sory. Patet error, quod Sory res sit effossa, non arte parata, tum etiam quod Chalcantum siue fossitium, siue sit arte paratum à Sory omnium consensu plurimum differat.

Cens. xcix. de Sory.

A V R I P I G M E N T V M .

E O D E M ferè tenetur errore etiam in Auripigmento, quod pro more, temerè asserat id coctum esse. Error facilè palam fit, quod scribat Dioscorides, Auripigmentum per se gigni ijs in metallis, in quibus gignitur Sandaracha, non autem excoqui, & arte parari. Crudum itaque est Auripigmentum non coctum. Quippè si coquatur, & igne torreatur, magnoperè rufescit, adeò ut Carbunculi spetiem induat, & pellucidum fiat.

Cens. c. de Auripigmento.

G A G A T E S .

Q V I D de Gagate, tandem eius opinionem referam? quem nigrum illud Succini genus esse arbitratur, quo imagines parantur eorum galeris affigendæ, qui peregrè proficiscuntur uel ad D. Iacobum ædes, uel ad alias quascunque. Nihil Lusitanum sui pœnitet. Quantum illa inter se dissonant? Quum Succinum hoc lapis non sit, sed potius, ut quidam putant, Bituminis, aut Pissasphaltis genus. Gagates porrò lapis est bituminosus, non autem Bitumen ipsum, squallidus, & crustosus; contra uerò

Cens. c. de Gagate lapide.

Gagatis descripto.

Animaduer-
sio in Ama-
thum.

uerò illud, quum nullam lapidis speciem præ se ferat, nulloq; squallore, crustisue sit uitiatum. Ge-
nuino, ac uero Gagatē utuntur Septentrionales quàm plurimæ regiones, quæ lignis non admodum
abundant, ad fouendum ignem. Plurimum Gagatis foditur in Leodiensi agro apud Flandros, Bro-
bandosq; , qui plurimum differt ab illo Succini genere. Sed præcidamus tandem quæso alia, quæ re-
stant innumera, ne uideamur pilos quosque carpere, qui ueritatis candorem impediunt, & ne circa
minutias cauillari nos arbitretur Lusitanus. Mihi quidem (ut ingenuè fatear) non leuē fuit incōm-
modum cum huius friuolis ineptijs colluctari. Veruntamen tum istius proteruitate lacesitus, tum
multorum (ut prædiximus) honestissimorum uirorum precibus excitatus, id diligentius facere non
sum coactus, quàm uel mea occupationes, uel istius leuissima, & imperitissima temeritas à me exige-
bant. Simul & commonebat non mediocriter illius sæuisima auctoritas, quam in omnibus tam te-
merè, tamq̃ uanè sibi uendicat. Cui tantum ceteros existimauit adhibitoros fidei, ut ea quoque,
quæ nulla confirmaret ratione, eodem mentis stupore excepturos alios putarit. Hoc si uel temerita-
te, uel fortassè simplicitate, aut inscitia potius, quibus plurimum ualet, fecerit, agnoscat iam deni-
que quàm ei periculosum fuerit aliorum carpere, & immodestissime damnare labores, priusquam sua
ualeat intelligere sædissima errata, quibus omnia eius uolumina, & præclaræ illa Centuriæ ubique
scatent. Nunc cum & tela repulerim, quæ tam insipienter ille in me iecerat, & pariter hominem ex
suis præsidijs citra omne negotium dimouerim, non tyronibus modò, sed etiam doctis non ingrata
me in hoc collocasse operam arbitror. Nec uerò tanti mihi erit, si Lusitanus, quo est furore, iniuste
se argui clamitet. Quin & hoc singulare suæ dementiæ dabit iudicium, quo manifestius nullis argu-
mentis, nulla ratione, nulla ueritate satisfieri posse conqueratur. Equidem quantum potui, hoc unice
sum conatus, ut non solùm se reprehendi doleat, sed & suæ confidentissimæ imperitiæ ipsum iu-
re pœniteat. Quin etiam ut sciat, ac noscat se errorum Centurias fecisse, quemadmo-
dum & ægritudinum. In quo quantum profecerim Lectoris can-
didi, & eruditissimorum uirorum erit iudicium.

F I N I S .

M E L A N T E R I A .

A V R I P I O M E N T V M .

G A G A T E S .

